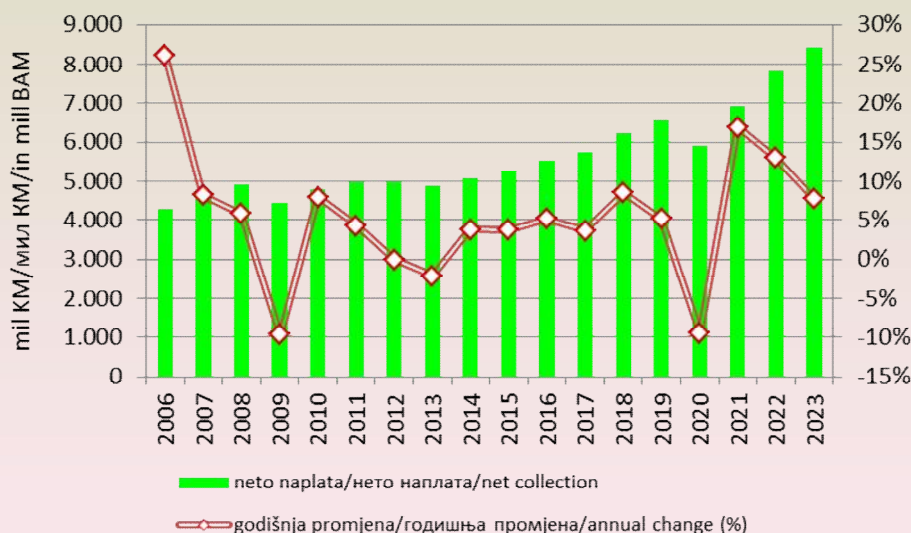

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

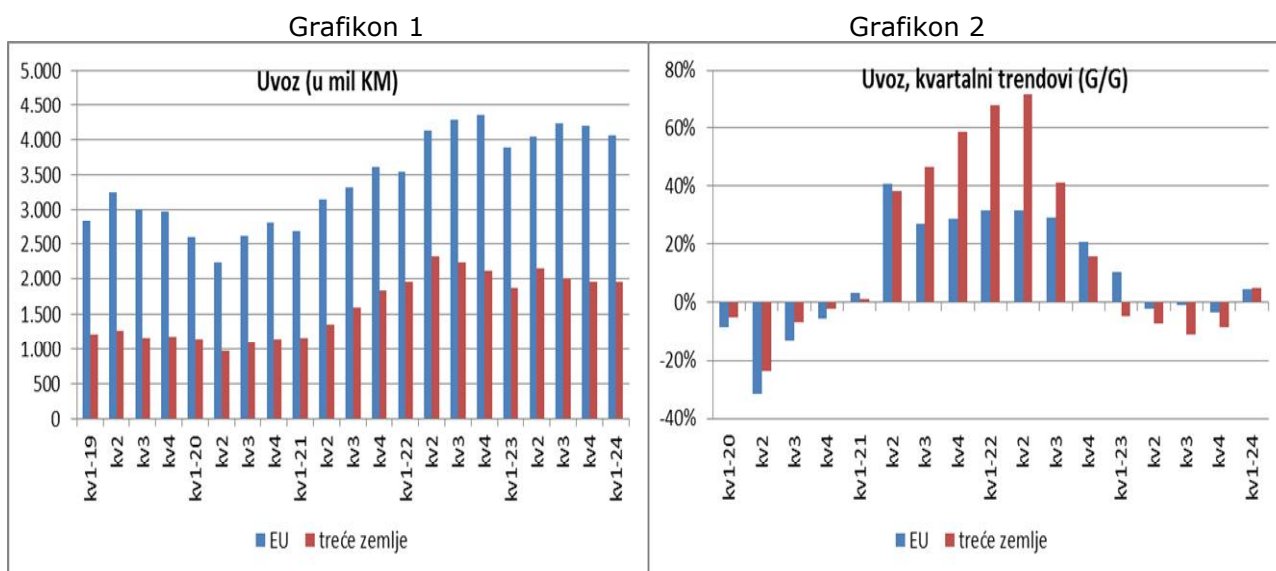

Broj
Број
Number **227/228**

maj/juni 2024 – svibanj/lipanj 2024 – мај/јуни 2024 – May/June 2024

U fokusu...

Uvoz predstavlja značajan faktor naplate *ad valorem* poreza PDV-a i carina. U strukturi bruto PDV-a, naplaćenog u razdoblju 2006-2023, PDV-e na uvoz sudjeluje sa čak 62%, dok naplata prihoda od carina ovisi o uvozu roba iz EU koje su ostale pod režimom carina i uvozu roba iz trećih zemalja. U vrijeme izrade (polovica travnja) srednjoročnih projekcija naplate neizravnih poreza za razdoblje 2024-2027 nisu bili dostupni službeni podaci o uvozu u ožujku 2024., ali podaci o naplati PDV-a na uvoz i carina su neizravno ukazivali na trend rasta uvoza. Nakon objave zvaničnih podataka može se potvrditi generalna pretpostavka o oporavku uvoza iz EU i trećih zemalja (Grafikon 1).

Gornji zaključak potvrđuje i kvartalna usporedba. Nakon tri uzastopna kvartala pada uvoza iz EU i četiri uzastopna kvartala pada uvoza iz trećih zemalja, izazvanih rastom cijena energenata i ostalih roba nakon izbijanja rata u Ukrajini, stope rasta uvoza se polako vraćaju u normalne okvire rasta. Uvoz iz EU u prvom kvartalu 2024. veći je za 4,4% u odnosu na isti kvartal 2023., dok je uvoz iz trećih zemalja veći za 4,8% (Grafikon 2).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2024-2027	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza iz osnovnog scenarija	4
2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2024-2027 (osnovni scenario)	18
3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza	28
4. Rizici	31
Dodatak: posljednje projekcije međunarodnih institucija	32
Analiza kretanja prihoda od trošarina na pivo	33

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2024-2027**LISTA TABELA I GRAFIKONA****Tabele**

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, ožujak 2024	4
Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)	6
Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza (2024-2027), travanj 2024. g.	19
Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, travanj 2024. g.	19
Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz listopada 2023.	30
Tabela 6. Zimske projekcije EK, 2024	32
Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, siječanj 2024	32
Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, ožujak 2024.	32

Grafikoni

Grafikon 1. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2023	6
Grafikon 2. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023	7
Grafikon 3. Mjesečna naplata neizravnih poreza (mil KM)	8
Grafikon 4. Kvartalni trendovi u naplati neizravnih poreza	8
Grafikon 5. Naplata prihoda od carina, mjesečni i kvartalni trendovi	9
Grafikon 6. Trendovi u naplati bruto PDV-a	10
Grafikon 7. Mjesečna naplata PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a	10
Grafikon 8. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a	11
Grafikon 9. Povrati PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi	12
Grafikon 10. Mjesečni povrati PDV-a (mil KM) i bazni indeksi povrata (2019=100)	12
Grafikon 11. Neto naplata PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi	13
Grafikon 12. Naplata trošarina, mjesečni i kvartalni trendovi	14
Grafikon 13. Naplata trošarina na duhan, mjesečni i kvartalni trendovi	14
Grafikon 14. Naplata trošarina na derivate nafte, mjesečni i kvartalni trendovi	16
Grafikon 15. Naplata putarine, mjesečni i kvartalni trendovi	16
Grafikon 16. Trošarine na kavu, kvartalni trendovi	17
Grafikon 17. Kvartalni trendovi ostalih kategorija trošarina (pivo; bezalkoholna pića; alkohol i alkoholna pića; vino)	18
Grafikon 18. Neto PDV (naplata i projekcije)	21
Grafikon 19. Mjesečne (lijevo) i tjedne (desno) cijene sirove nafte tipa Brent	22
Grafikon 20. Neto trošarine na derivate nafte (naplata i projekcije)	22
Grafikon 21. Potrošnja derivata nafte u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu	23
Grafikon 22. Neto putarina (naplata i projekcije)	24
Grafikon 23. Projekcije prihoda od trošarina na duhan	25
Grafikon 24. Neto carine (naplata i projekcije)	26
Grafikon 25. Projekcije neizravnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji	26
Grafikon 26. Projekcije trendova na tržištu cigareta	27
Grafikon 27. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu	28
Grafikon 28. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa	29
Grafikon 29. Naplata neizravnih poreza u 2023. godini i projekcije iz listopada 2023	30

Sažetak*Projekcije makroekonomskih pokazatelja*

Prema podacima Agencije za statistiku BiH za 2022. godinu u Bosni i Hercegovini je zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu. Projekcija Direkcije za ekonomsko planiranje (ožujak 2024) za realni rast BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini iznosi 1,8%. Prema istoj projekciji očekuje realni ekonomski rast od 2,2% u 2024., 2,8% u 2025., 3,0% u 2026. te 3,1% u 2027. godini.

Trendovi naplate prihoda od neizravnih poreza 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren rast prihoda od neizravnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od 2006. godine u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Trendovi naplate prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu 2024

Na razini prva tri mjeseca 2024. neto naplata prihoda od neizravnih poreza je bila veća za 239,5 mil KM u odnosu na isto razdoblje 2023, odnosno za 12,8%. Pozitivni trendovi u naplati neizravnih poreza u prvom kvartalu 2024. su bili očekivani zbog trenda rasta vrijednosti uvoza i rasta cijena u zemlji, što pogoduje ad valorem porezima (PDV, carine). Rastu naplate prihoda od neizravnih poreza značajno su doprinijele i trošarine na derivate nafte i prihoda od putarine, a stopa rasta je umanjena oscilacijama naplate trošarina na duhanske prerađevine, zbog efekta statističke osnovice za usporedbu.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza

Imajući u vidu da visoka stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2024. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za usporedbu, te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja na globalnom planu, projektirana stopa rasta prihoda od neizravnih poreza za 2024. godinu je nešto niža od tromjesečne stope rasta i iznosi 9,7%. Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,6%, 4,1% i 4,1%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, hhistorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Rizici

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza. Ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

OSNOVNI SCENARIO PROJEKCIJA NEIZRAVNIH POREZA

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije prihoda od neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz ožujka 2024. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, ožujak 2024

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, ožujak 2024) nominalnog i realnog rasta BDP-a za razdoblje 2024-2027.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, ožujak 2024

	Zvanični podaci	Projekcije				
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Nominalni rast	13,7	7,8	4,7	5,1	5,2	5,2
Realni rast	3,8	1,8	2,2	2,8	3,0	3,1

Izvor: DEP, ožujak 2024. godine

1.1.1. Zvanični podaci za 2022. godinu

Agencija za statistiku BiH (BHAS) za 2022. godinu procjenjuje da je u Bosni i Hercegovini zabilježen realni rast BDP-a od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu.¹ U DEP-u objašnjavaju² da je rast privatne potrošnje bio najzaslužniji za ostvareni ekonomski rast u 2022. godini, te da je pored povećanja finalne potrošnje došlo do određenog rasta privatnih investicija, dok javne investicije nisu ostvarile značajniji rast. Ono što je karakteristično za 2022. godinu, kako u BiH tako i na globalnoj razini, su izrazito visoke stope rasta cijena roba i usluga. Prema podacima BHAS, u BiH je u 2022. godini je u prosjeku zabilježen rast razine cijena od 14% u odnosu na prethodnu godinu.³

1.1.2. Ekonomska kretanja u 2023. godini

DEP-ova procjena realnog rasta BDP-a u Bosni i Hercegovini u 2023. godini, izvršena na bazi raspoloživih statističkih podataka BHAS, iznosi 1,8%. U DEP-u zaključuju da je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje i investicija predstavljala ključno uporište ekonomskog rasta, dok je slabljenje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima i izvozne tražnje znatno usporilo vanjskotrgovinsku razmjenu u Bosni i Hercegovini.

¹ BDP za BiH 2022, Rashodni pristup, prvi rezultati, Sarajevo, 29.09.2023.

² DEP, Makroekonomske projekcije 2024-2026, rujan 2023

³ BHAS, Indeks potrošačkih cijena u Bosni i Hercegovini, Tematski bilten TB 09, Sarajevo 2023

1.1.3. Projekcije za razdoblje 2024-2027

U DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024-2027 se ističe da ekonomska kretanja u vanjskom okruženju, naročito u zemljama EU27, predstavljaju važnu strukturnu odrednicu ekonomskih kretanja u BiH. Posebno ističu da su u proteklom razdoblju svjetsku ekonomiju obilježili veliki izazovi, kao što su globalna pandemija, sukobi u Ukrajini i dr., a da se negativne ekonomske posljedice ovih dešavanja manifestiraju kroz trgovinske, financijske i cjenovne šokove u BiH. Osim toga, također navode da, pored eksternih dinamika, jako bitan faktor za ekonomski rast u zemlji predstavljaju i institucionalni kapaciteti zemlje u provedbi strukturalnih reformi. Prema projekcijama DEP-a, u BiH se očekuje realni ekonomski rast od 2,2% u 2024., 2,8% u 2025., 3,0% u 2026. te 3,1% u 2027. godini (Tabela 1).

1.2. Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika trošarina regulisana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 i 50/22)⁴. Politika trošarina na duhan u 2024. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom⁵ Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini, okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁶ Zakonom⁷ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

1.3. Trendovi naplate neizravnih poreza

1.3.1. Naplata u razdoblju 2006-2023

U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO. U skoro svim godinama od uvođenja PDV-a zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO. Izuzeci su bile: „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren pad prihoda od 9,9%, stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, te pad u 2020. godini od 9,3% kao posljedica efekata virusa korona. U svim ostalim godinama zabilježen je rast ovih prihoda, a najveći je ostvaren u 2021. godini, i to po stopi od 16,7%. U 2023. godini je ostvaren godišnji rast prihoda od neizravnih poreza od 7,8% i rekordna nominalna naplata od uvođenja PDV-a u iznosu od 8,43 mlrd KM. Konačno, rast naplate u 2023. godini u odnosu na 2006. godinu iznosio je visokih 104,6%.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od uvođenja PDV-a (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). Procjenjuje se da je u 2023. godini

⁴ Napominjemo da su se izmjene Zakona o trošarinama („Službeni glasnik BiH“ br. 50/22) počele primjenjivati od momenta stupanja na snagu podzakonskih akata koje je usvojio Upravni odbor UNO.

⁵ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2024. godinu (Službeni glasnik BiH br. 87/23).

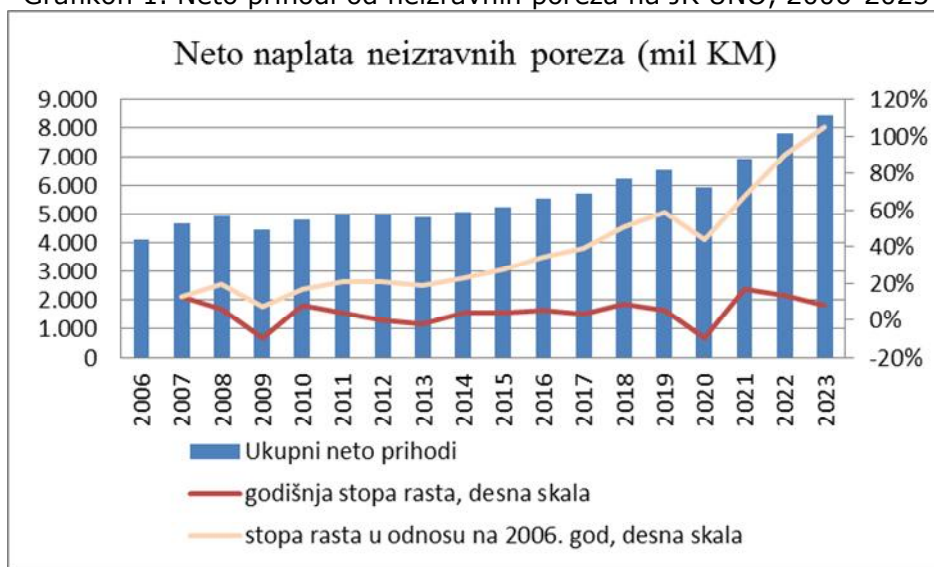
⁶ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14).

⁷ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjuje se od 01.08.2022. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/22), a do tog datuma se primjenjivao stari Zakon o carinskoj politici, sa izuzetkom članka 207. novog Zakona, koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

iznosio 17,2%.⁸ Dinamika neizravnih poreza u BDP-u ovisila je brojnim faktorima: kretanju poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanju potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, dok je u 2020. godini opao na 18,4%. U 2021. godini je ponovo narastao na 20,2%, što je maksimum od uvođenja PDV-a. U 2022. godini iznosio je 19,9%, a procjenjuje se da je iznosio 20% u 2023. godini.

Grafikon 1. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2023

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, izračun i prikaz OMA

Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji (C)

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Neizravni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,3	17,2	17,2
Neizravni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9	20,0

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UNO, BHAS⁹ i projekcija DEP-a za 2023. godinu (ožujak 2024)

U Grafikonu 2. je udio neizravnih poreza u BDP-u BiH u razdoblju 2006-2023 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize¹⁰ na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Na osnovu Grafikona 2. se može zaključiti da je udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakoj razini sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u (sa izuzetkom blagog rasta u 2020.

⁸ Riječ je o procjeni, jer u vrijeme pripreme dokumenta nisu bili dostupni zvanični podaci o makroekonomskim pokazateljima na stranici BHAS, nego su korištene projekcije DEP-a.

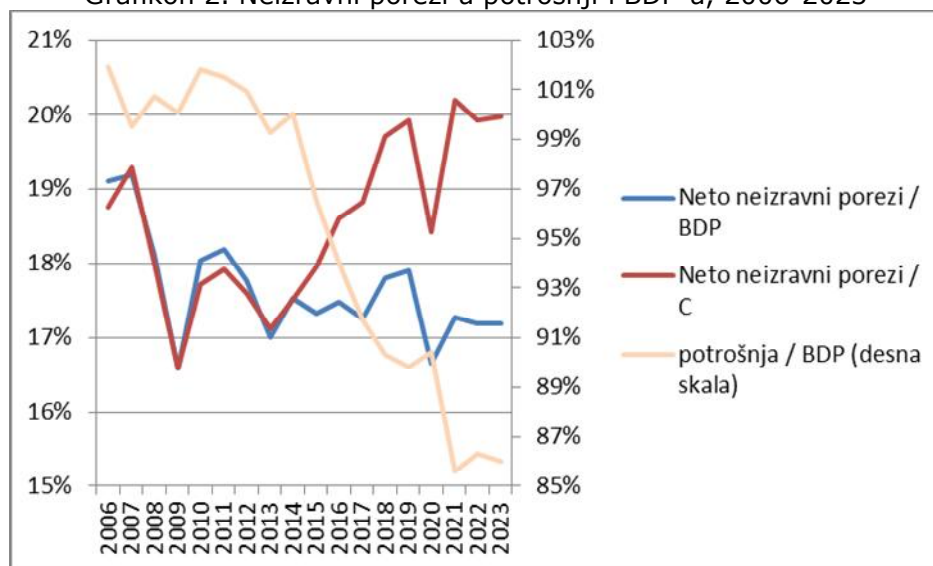
⁹ Bruto domaći proizvod - izvanredno saopćenje od 19.07.2021. godine; Agencija za statistiku BiH; (za podatke 2006-2014); Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodnom pristupu 2022, objavljen 29.12.2023. godine; Agencija za statistiku BiH; (za podatke 2015-2022)

¹⁰ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", OECD Taxation Working Papers.

i 2022. godini), a u 2023. godini on je iznosio 86%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

Procjenjuje se da je u 2023. godini udio neizravnih poreza u BDP-u ostao na razini iz prethodne godine i da je iznosio 17,2%. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, stagniranje neizravnih poreza u BDP u 2023. godini kumulativni je rezultat godišnjeg rasta udjela neizravnih poreza u potrošnji za 0,06 p.b., te pada udjela potrošnje u BDP-u za 0,29 p.b.

Grafikon 2. Neizravni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2023

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i BHAS (izračun i prikaz OMA)

1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj – ožujak 2024.g.

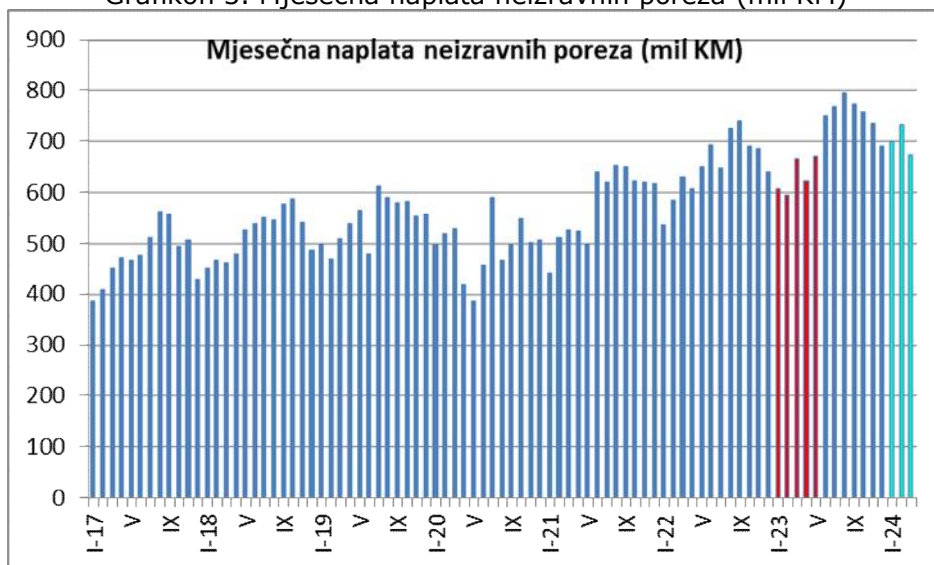
U 2024. nastavljene su pozitivni trendovi u naplati prihoda od neizravnih poreza. U siječnju i veljači 2024. su ostvarene visoke mjesečne stope rasta od 15,5% i 23,1%, respektivno, tako da je u prva dva mjeseca ostvaren rast neto prihoda od 19,2%. Visoke stope rasta u prva dva mjeseca 2024. dijelom su posljedica tzv. efekta baze. U prvih pet mjeseci 2023. je zabilježena značajno niža naplata prihoda od neizravnih poreza (Grafikon 3, crveno), kao posljedica rata u Ukrajini, visokih isplata povrata PDV-a i prelaska na novi režim plaćanja trošarina na duhanske prerađevine. Niža statistička osnovica rezultira višim mjesečnim stopama rasta u 2024., iako su naplaćenih prihodi u prva tri mjeseca (Grafikon 3, zeleno) daleko manji od prihoda koji su ostvareni u drugom dijelu 2023. godine¹¹.

Prema preliminarom izvještaju o gotovinskom toku na JR UNO u ožujku 2024. neto naplata je bila veća za 9 mil KM u odnosu na neto naplatu u istom mjesecu 2023., odnosno za 1,4%. Usporavanje stope rasta u ožujku je posljedica povećanih isplata povrata PDV-a u tom mjesecu.

Skromniji rast naplate u ožujku imao je za posljedicu usporavanje rasta kumulativne naplate. Na razini prva tri mjeseca 2024. neto naplata je bila veća za 239,5 mil KM u odnosu na isto razdoblje 2023, odnosno za čak 12,8%.

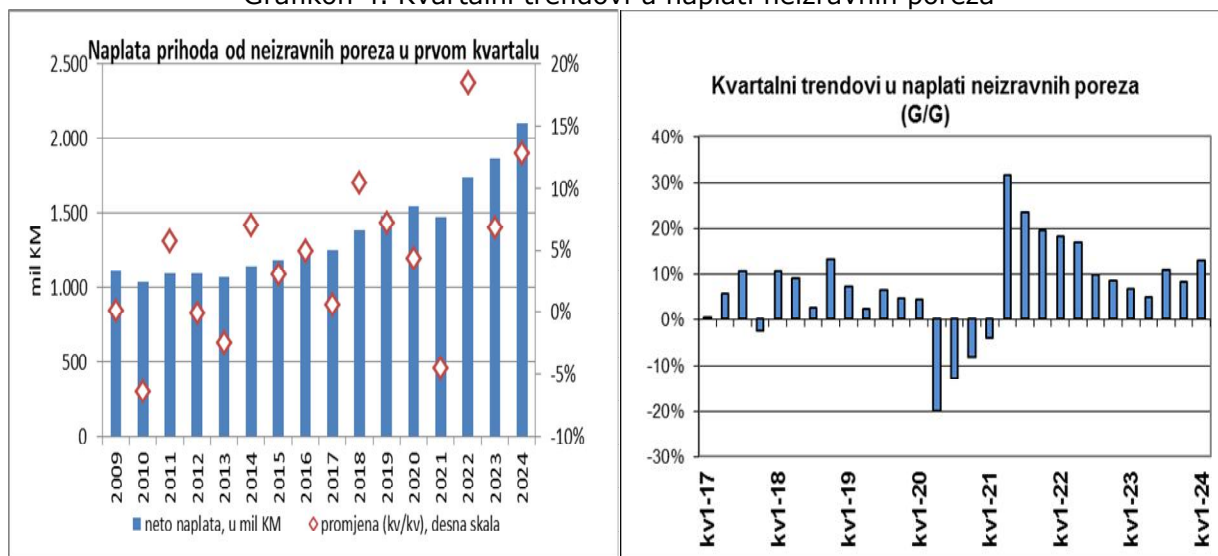
¹¹ Za analizu mjesečne naplate prihoda od neizravnih poreza uzeto je razdoblje od 2017. godine, budući da obuhvata utjecaj izmjene politika neizravnih poreza (oporezivanje putarinom), efekte pandemije i rata u Ukrajini i na Bliskom Istoku.

Grafikon 3. Mjesečna naplata neizravnih poreza (mil KM)

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 4. Kvartalni trendovi u naplati neizravnih poreza

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

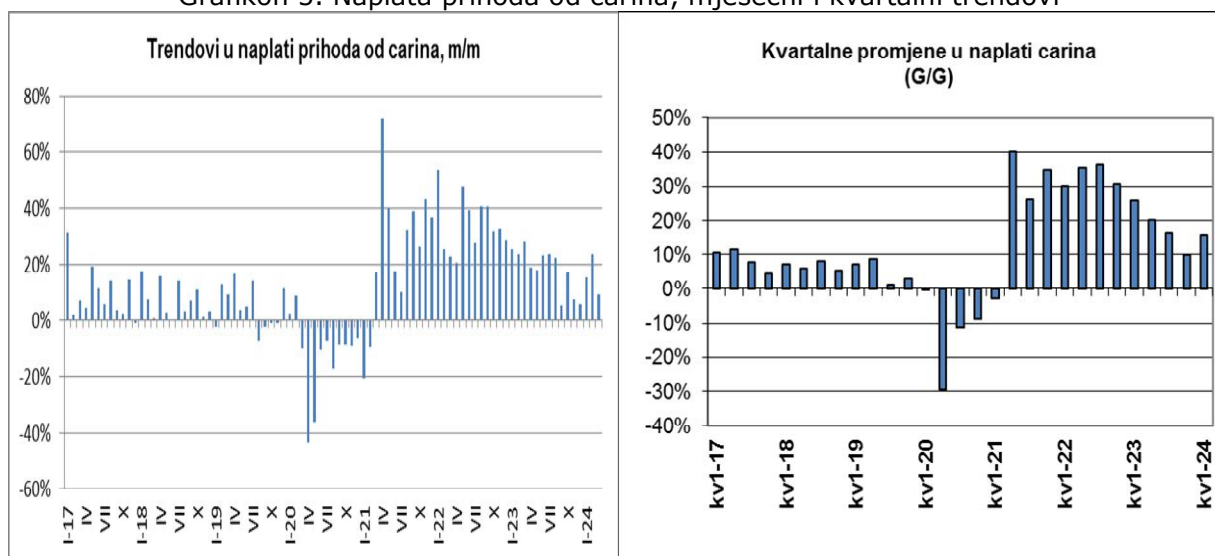
Grafikon 4 (lijevo) pokazuje rastući trend naplate prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu u apsolutnom iznosu u odnosu na prvi kvartal prethodnih godina. Jedino je smanjenje naplate zabilježeno u prvom kvartalu 2021, kao posljedica efekata pandemije u odnosu na višu baznu osnovicu iz prvog kvartala 2020. Primjetan je rastući trend u naplati neizravnih poreza u posljednja tri kvartala (drugo polugodište 2023. i prvi kvartal 2024), nakon opadajućeg trenda od trećeg kvartala 2022. (Grafikon 4, desno).

Naplata prihoda po vrstama

Carine

Nakon visokih mjesečnih stopa rasta prihoda od carina u prvih osam mjeseci 2023., koje su se kretale u rasponu od 20% do 30%, do konca godine došlo je do usporavanja rasta, sa znatno nižim mjesečnim stopama. Međutim, u prva tri mjeseca 2024. je ponovno zabilježen snažan rast prihoda od carina, u siječnju 15,5%, u veljači čak 23,6%, a u ožujku skromnijih 9,2% (Grafikon 5, lijevo). Oporavak naplate prihoda od carina se odrazio i na stopu rasta u prvom kvartalu 2024. Zabilježen je rast od 15,7%, što je znatno više nego u četvrtom kvartalu 2023. (Grafikon 5, desno). S obzirom da su carine zadržane samo na ograničen broj roba koje se uvoze iz EU, te na uvoz roba iz Kine i ostalih trećih zemalja, trendovi u naplati prihoda od carina su usko vezani sa uvozom roba iz tih zemalja i regiona. Prema raspoloživoj vanjskotrgovinskoj statistici¹² u prva dva mjeseca 2024. uvoz iz EU je rastao po stopi od 7,2%, a iz trećih zemalja po stopi od 4,5%.

Grafikon 5. Naplata prihoda od carina, mjesečni i kvartalni trendovi

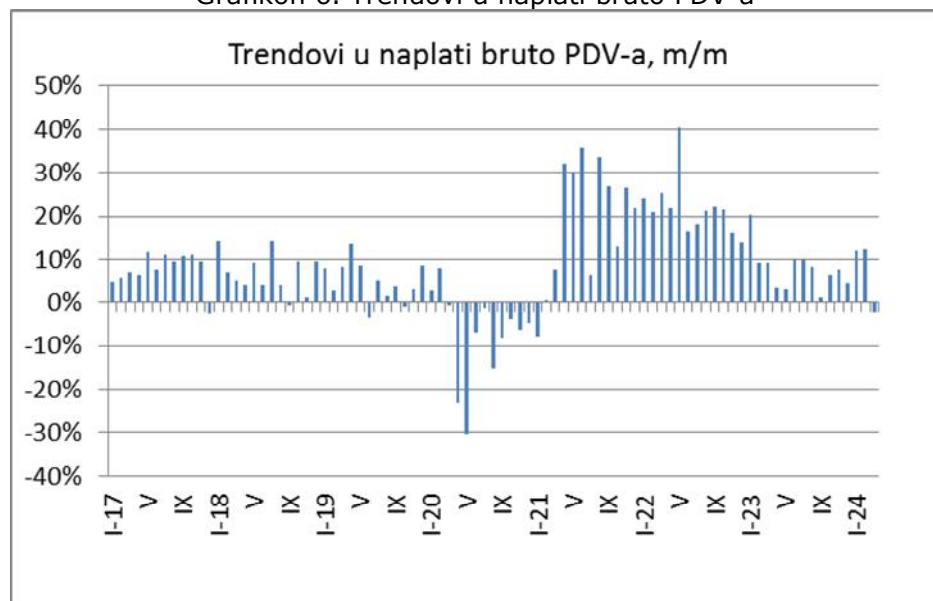
Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

PDV

Nakon umjereno visokih stopa rasta u posljednja četiri mjeseca 2023. u siječnju i veljači 2024. ponovno su ostvarene visoke stope rasta bruto naplate PDV-a, oko 12% (Grafikon 6). Međutim, u ožujku je ostvaren pad bruto naplate PDV-a od -2,1%, što je kumulativnu stopu rasta u prva tri mjeseca smanjilo na 7%.

¹² Izvor: Agencija za statistiku BiH, izračun OMA.

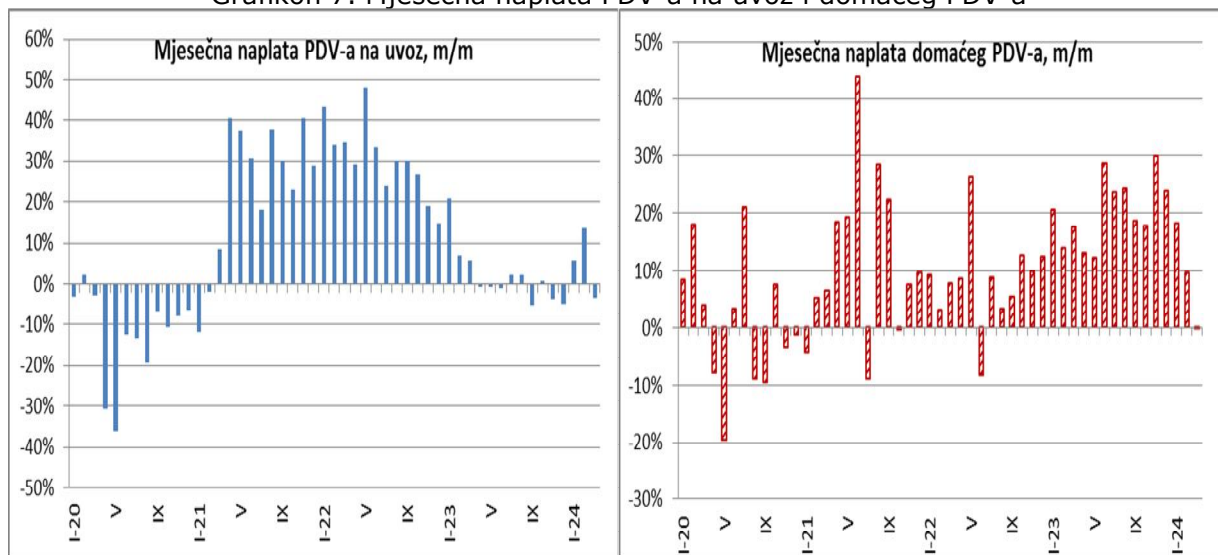
Grafikon 6. Trendovi u naplati bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Analiza strukture bruto PDV-a u prva dva mjeseca 2024. ukazuje na zaključak da je snažan rast bruto naplate PDV-a rezultat rasta obje komponente, PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a. Međutim, u ožujku je zabilježen pad PDV-a na uvoz od -3,5% (Grafikon 7, lijevo), a naplata domaćeg PDV-a je bila na razini naplate u ožujku 2023. (Grafikon 7, desno).

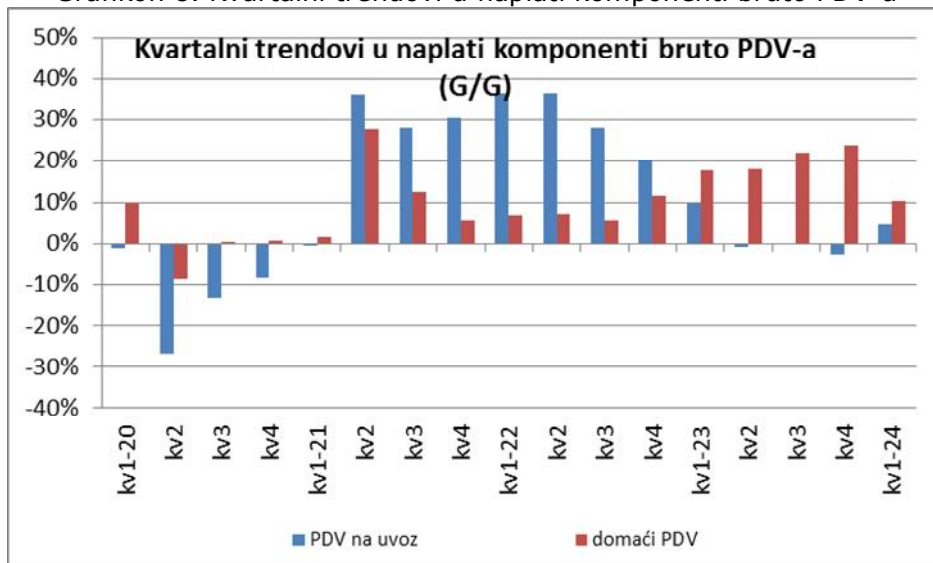
Grafikon 7. Mjesečna naplata PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Ipak, lošija naplata PDV-a na uvoz u ožujku nije ugrozila pozitivne trendove u prva dva mjeseca, te je u prvom kvartalu 2024. ostvarena pozitivna stopa rasta PDV-a na uvoz od 4,7%. To je, ujedno, prvi kvartal sa pozitivnim rastom PDV-a na uvoz nakon tri kvartala negativnog rasta u 2023. (Grafikon 8). S druge strane, naglo pogoršanje naplate domaćeg PDV-a u ožujku smanjilo je stopu rasta domaćeg PDV-a u prvom kvartalu na 10,3%, što je znatno niže od stopa rasta u prethodna četiri kvartala (Grafikon 8).

Grafikon 8. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da je za prva tri mjeseca kumulirano 24,6 mil KM neusklađenih prihoda, može se očekivati i veći rast domaćeg PDV-a u prvom kvartalu, jer se znatan dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a. Treba napomenuti da, i pored lošijeg učinka u ožujku, stopa rasta domaćeg PDV-a u prvom kvartalu uveliko premašuje projekcije potrošnje. Da li se radi o usporavanju rasta cijena u zemlji, pokazaće kretanja naplate u narednim mjesecima, no, dalji rast domaćeg PDV-a po visokim stopama moguće je jedino rastom cijena roba u zemlji, bilo kao posljedica rasta cijena energenata i/ili ostalih dobara iz uvoza ili rastom cijena dobara koja imaju monopolistički položaj na tržištu BiH (npr. lokalna dobra kod kojih je neelastična potražnja).

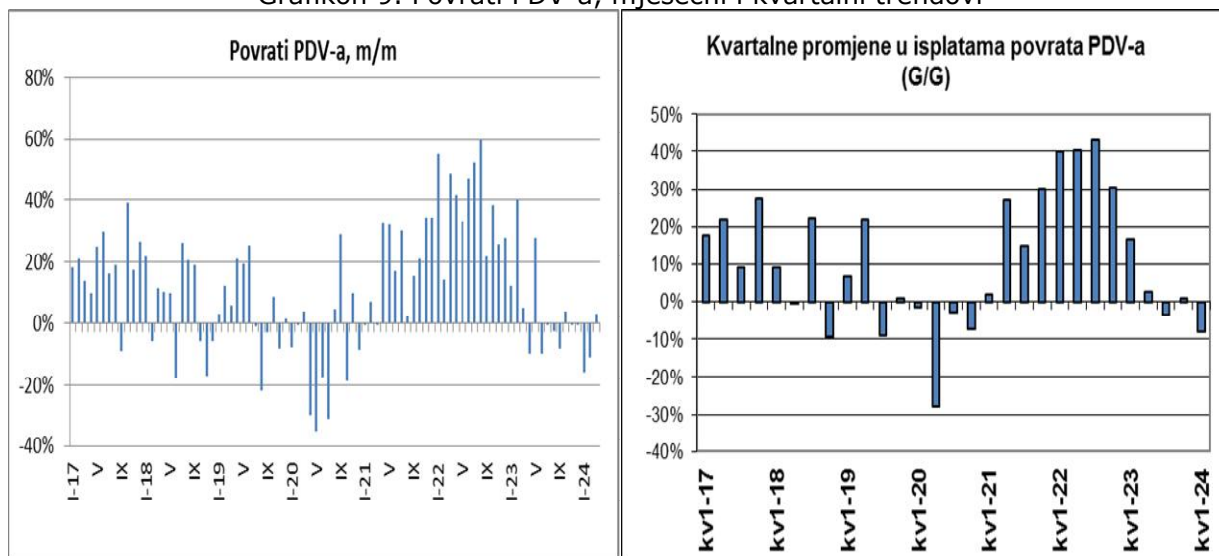
U prva dva mjeseca 2024. isplate povrata PDV-a su bile znatno manje od isplata u istom razdoblju 2023., u siječnju manje za 15,9% u odnosu na siječanj 2023., a u veljači manje za 11,2% u odnosu na isti mjesec 2023. (Grafikon 9, lijevo). Radi se o nastavku pozitivnih trendova u pogledu isplata povrata koji traju od svibnja 2023. Smanjene isplate povrata su povezane sa padom uvoza i, pogotovo, sa padom izvoza BiH. U skladu sa rokovima¹³ iz Zakona o PDV-u u razdoblju siječanj - ožujak 2024. godine su realizirani povrati izvozniciima koji su prijavljeni na prijavama PDV-a iz razdoblja studeni 2023 - veljača 2024, te povrati uvozniciima iz prijava PDV-a iz razdoblja listopad 2023 - siječanj 2024. Tendovi u isplatama povrata koncem 2023. i početkom 2024. povezani su i sa dešavanjima u velikim kompanijama. Tako je obustava rada Arcelor Mittala, kao velikog izvoznika, imala za posljedicu manje isplaćene povrate PDV-a početkom 2024.¹⁴ S druge strane, u ožujku su isplate povrata PDV-a povećane za 2,9%, kao posljedica jednokratne isplate povrata PDV-a po osnovu obustave investicija u TE Tuzla¹⁵.

¹³ Prema Zakonu o PDV-u povrati pretežitim izvozniciima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave, a povrati ostalim obveznicima (ostali izvoznici i uvoznici) u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave.

¹⁴ Kompanija Arcelor Mittal je obustavila proizvodnju od studenog 2023. do siječnja 2024. zbog nepovoljnih uvjeta na svjetskom tržištu u pogledu cijena čelika. Radi se o kompaniji koja ima udio od 3,4% u godišnjim isplatama povrata PDV-a.

¹⁵ Radi se o čak 18,4% ukupno isplaćenih povrata PDV-a u ožujku 2024.

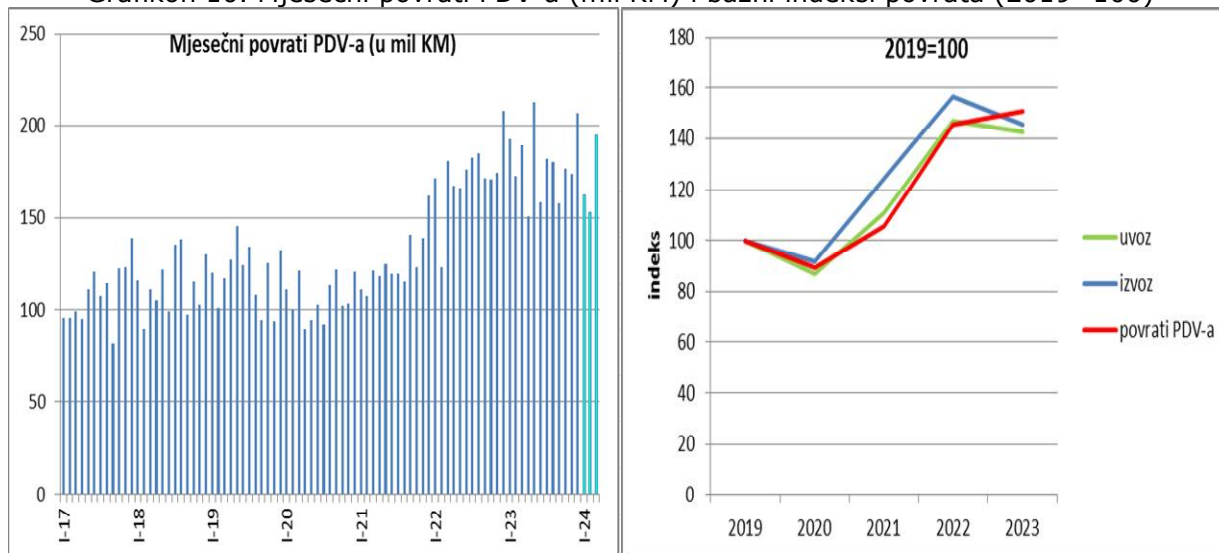
Grafikon 9. Povrati PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Blagi rast povrata PDV-a u ožujku nije u većoj mjeri pogoršao trendove u prva tri mjeseca 2024. U prvom kvartalu 2024. zabilježen je pad povrata PDV-a od 8%, što je najveći pad još od vremena pandemije u 2020. godini (Grafikon 9, desno). U prvom kvartalu 2024. obveznicima je vraćeno 22,3 mil KM povrata manje nego u prvom kvartalu 2023., dok su povрати međunarodnim projektima bili manji za 20,9 mil KM.

Grafikon 10. Mjesečni povrati PDV-a (mil KM) i bazni indeksi povrata (2019=100)

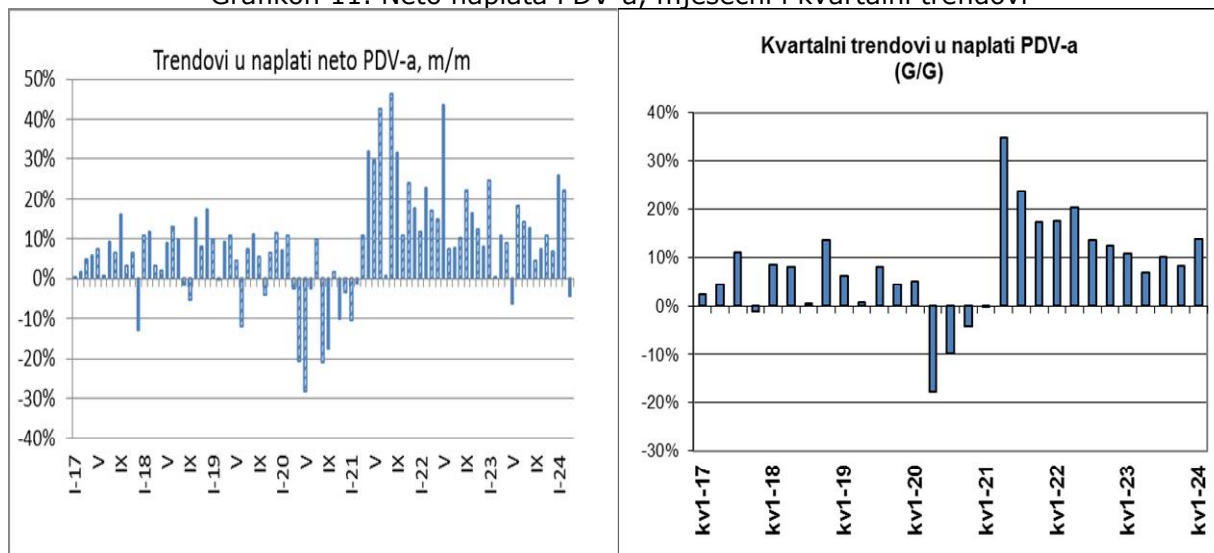

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

U cjelini, kada se promatraju isplate povrata u apsolutnom iznosu u odnosu na godine prije pandemije i rata u Ukrajini, može se zaključiti da je u 2024. nastavljen trend jako visokih isplata iz 2022. i 2023. godine, kao posljedice enormnog rasta cijena na svjetskom tržištu, koje se nužno reflektiraju na iznose zahtjeva za povrat PDV-a (Grafikon 10, lijevo). Takav zaključak potvrđuju usporedbe uvoza i izvoza u razdoblju 2020-2023 sa baznom 2019. godinom, kao posljednjom godinom sa stabilnim ekonomskim trendovima. Rast cijena roba na svjetskom tržištu je povećao

vrijednost uvoza i izvoza za više od 40 indeksnih bodova (Grafikon 10, desno), što se onda reflektiralo i na visinu isplata povrata PDV-a.

Grafikon 11. Neto naplata PDV-a, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

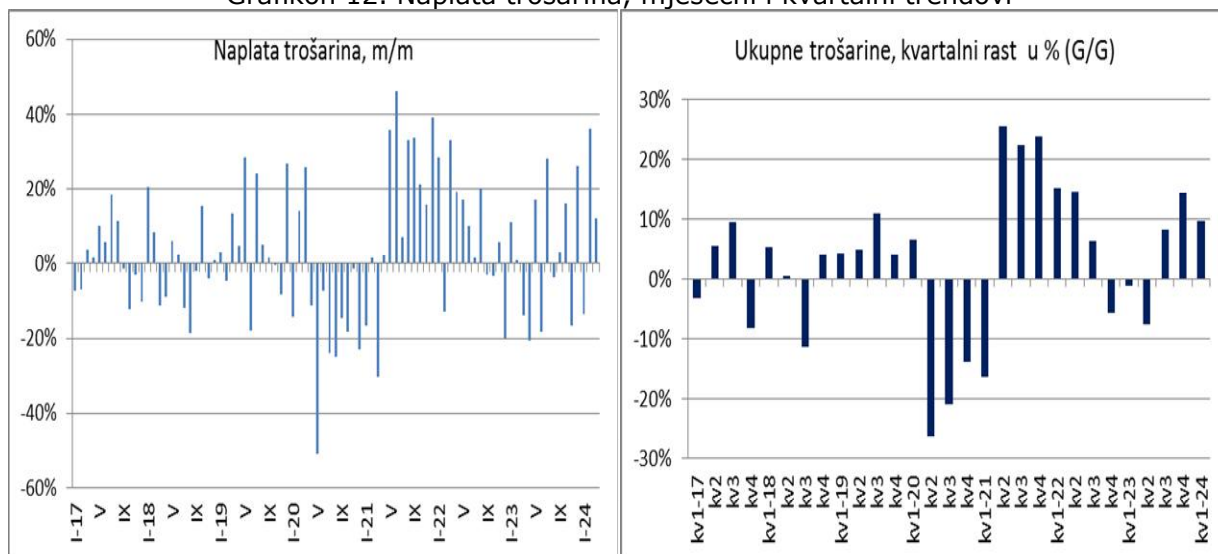
Kao posljedica pozitivnog kumulativnog efekta - rasta bruto naplate i smanjenja povrata - mjesečne stope rasta neto PDV-a u siječnju i veljači 2024. su iznosile 25,8% i 22,2% respektivno (Grafikon 11, lijevo). Međutim, u ožujku su zabilježeni suprotni trendovi, pad bruto naplate i povećanje povrata, a kao posljedica negativnog kumulativnog efekta zabilježen je pad neto naplate PDV-a od 4,3% (Grafikon 11, lijevo). Lošija naplata neto PDV-a u ožujku ipak nije mogla ozbiljnije ugroziti visoku kumulativnu stopu rasta, tako je na razini prvog kvartala 2024. ostvaren rast od 13,8%, najviše od drugog kvartala 2022. (Grafikon 11, desno). Nakon usklađivanja neusklađenih prihoda može se očekivati i viša stopa rasta u prvom kvartalu 2024., jer se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a.

Trošarine

U prva dva mjeseca 2024. nastavljen je oscilatorni trend naplate prihoda od trošarina koji traje još od druge polovice 2022. (Grafikon 12, lijevo).

Trend se odlikuje snažnim mjesečnim skokovima i padovima naplaćenih prihoda od trošarina, sa mjesečnim stopama rasta u rasponu od -20% do +40%. Nakon visokog rasta u prosincu 2023. od 26,2% u siječnju 2024. je ostvaren pad naplate od -11%, a u veljači rast od čak 35,9%. Naplata trošarina se stabilizirala u ožujku 2024., kada je ostvaren rast od 12,3% u odnosu na isti mjesec 2023. (Grafikon 12, lijevo). U konačnici, u prvom kvartalu je ostvaren rast prihoda od trošarina od 9,7%, a time se nastavlja trend pozitivnih stopa rasta iz drugog polugodišta 2023. (Grafikon 12, desno).

Grafikon 12. Naplata trošarina, mjesečni i kvartalni trendovi

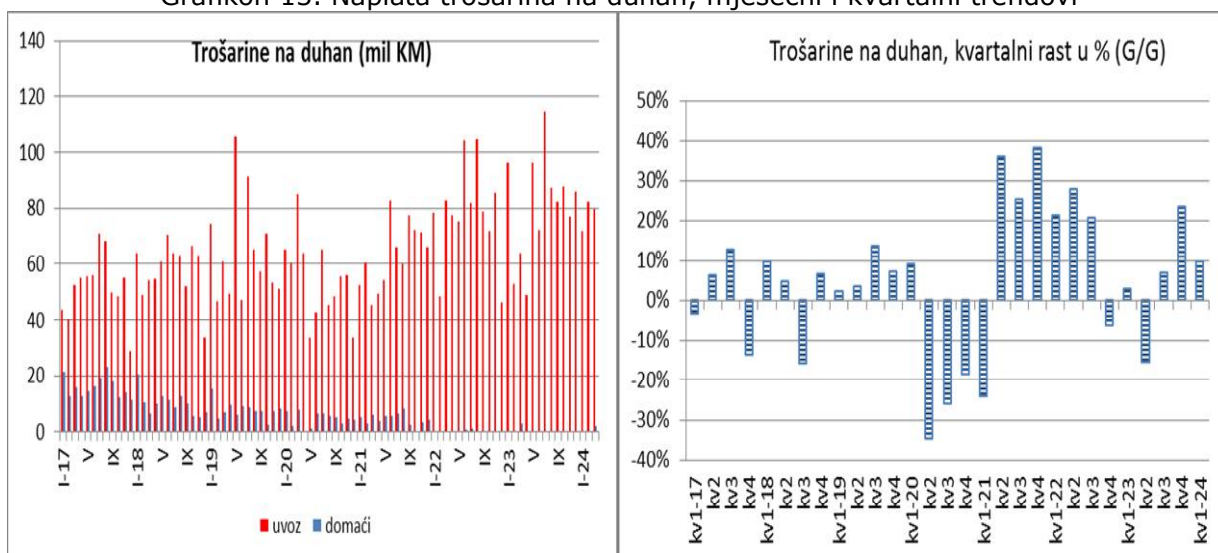

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Oscilacije prihoda od trošarina uglavnom su posljedica snažnih oscilacija u naplati trošarina na duhanske prerađevine, koje imaju najveći ponder u strukturi prihoda od trošarina. Iako značajne, trošarine na derivate nafte, ukoliko imaju iste trendove naplate kao i trošarine na duhanske prerađevine, mogu pojačati oscilacije ukupne naplate trošarina, a ukoliko su im trendovi različitog predznaka tada djeluju kompenzirajuće i stabilizirajuće na stope rasta ukupnih prihoda od trošarina.

Naplata prihoda od trošarina na duhanske prerađevine je u porastu, u pogledu naplaćenih iznosa, no, i dalje sa snažnim mjesečnim oscilacijama, što je više posljedica efekta baze, a manje naplate trošarina u apsolutnom iznosu (Grafikon 13, lijevo).

Grafikon 13. Naplata trošarina na duhan, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Koliko je snažan efekat baze govori činjenica da je u siječnju 2024. zabilježen pad prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 25,1%, a u veljači rast od enormnih 56,9%. I u ožujku je ostvarena visoka stopa rasta od 22,3%. Na razini kvartala ostvaren je rast od 9,6% u odnosu na isti kvartal 2023. Time je nastavljen pozitivan trend rasta prihoda od trošarina na duhanske prerađevine iz drugog polugodišta 2023. (Grafikon 13, desno).

Oscilacije u naplati trošarina na duhanske prerađevine su uobičajene, s obzirom da samo dvije duhanske korporacije uplaćuju preko 83% prihoda od trošarina, te, imajući to u vidu, svaka promjena poslovnih politika ove dvije korporacije se neminovno odražava na ukupnu naplatu trošarina na duhanske prerađevine. Drugi razlog za snažne oscilacije u naplati trošarina početkom 2024. jeste efekat baze, koji je rezultat prelaska na novi način plaćanja trošarina u prvim mjesecima 2023. Novi režim plaćanja, koji je u velikoj mjeri promijenio dinamiku uplate trošarina, podrazumijeva uplatu trošarina u momentu uvoza, umjesto u momentu preuzimanja trošarinskih markica. Posljedica novog režima plaćanja trošarina je raskorak između obračunatih (prilikom preuzimanja trošarinskih markica) i plaćenih trošarina (prilikom uvoza). Diskrepanca je tijekom 2023. godine rasla, da bi u prosincu pala na 99,4 mil KM. U siječnju 2024. diskrepanca je iznosila 36 mil KM, a za dva mjeseca 2024. iznosila je 47,6 mil KM. Očekivanja su da će se shema plaćanja stabilizirati tijekom 2024. godine, što bi trebalo diskrepancu svesti na minimum¹⁶.

Povećano povlačenje trošarinskih markica u siječnju 2024. treba promatrati i u vezi sa najavljenim povećanjem maloprodajnih cijena cigareta¹⁷. Do sada su duhanske kompanije pred povećanje cijena imale praksu da plasiraju povećane količine cigareta očekujući da će potrošači povećati kupovine cigareta po starim cijenama.

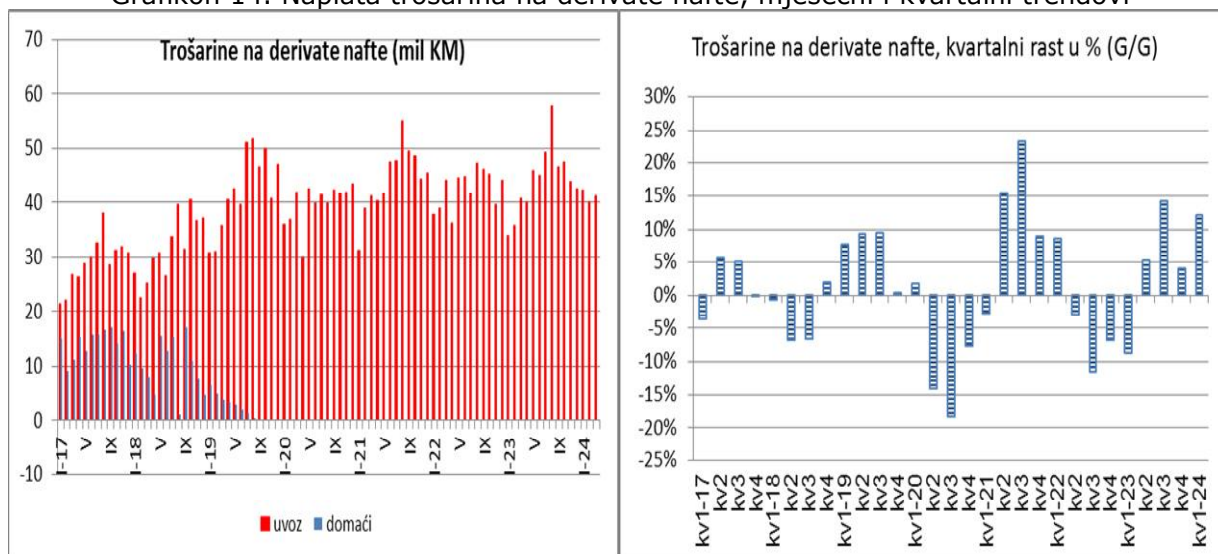
Naplata trošarina na derivate nafte u apsolutnom iznosu prati dosadašnju shemu naplate, samo na višoj razini (Grafikon 14, lijevo). Trendovi u naplati trošarina na derivate nafte su se poboljšali od travnja 2023. jer su se stabilizirale cijene nafte na svjetskom tržištu, a potom i derivata na tržištu BiH. Imajući to u vidu, pad prihoda od trošarina na derivate nafte u prosincu 2023. više predstavlja izuzetak od kontinuiranog trenda rasta, dok je visoka stopa rasta prihoda od trošarina na derivate nafte u siječnju i veljači od 24,3% i 12%, respektivno, posljedica niske baze iz istog razdoblja 2023. Tada je potrošnja derivata bila niža zbog viših maloprodajnih cijena derivata, a time je bila niža i naplata trošarina.

U ožujku je ostvaren skroman rast prihoda od trošarina na derivate nafte od 1,7%, vjerovatno, kao posljedica rasta maloprodajnih cijena u zemlji. Lošiji trendovi u ožujku su u određenoj mjeri umanjili efekte visoke naplate trošarina u prva dva mjeseca 2024., te je na razini kvartala ostvaren rast od 12%. Zadržan je pozitivan trend rasta prihoda od trošarina već četvrti kvartal uzastopno, sa stopama rasta iznad rasta realne potrošnje (Grafikon 14, desno).

¹⁶ U režimu plaćanja trošarina pri preuzimanju markica vremensko razdoblje između preuzimanja markica i plasmana cigareta sa tim markicama je iznosilo oko mjesec i pol dana. Količina preuzetih markica nije ovisila samo o dinamici prodaje već i o potrebnim finansijskim sredstavima koje je nužno angažirati za plaćanje trošarina dosta ranije, čak prije same proizvodnje cigareta. U novom režimu plaćanja relevantan je vremenski razmak između uvoza cigareta, kada se plaćaju trošarine, i njihove prodaje. Stoga, vrijeme preuzimanja trošarinskih markica, kada se obračunavaju trošarine, nije više relevantno za gotovinski tok kompanije.

¹⁷ Povećanje maloprodajnih cijena jednog dijela brendova cigareta bilo je 19.2.2024., a drugog dijela 1.3.2024.

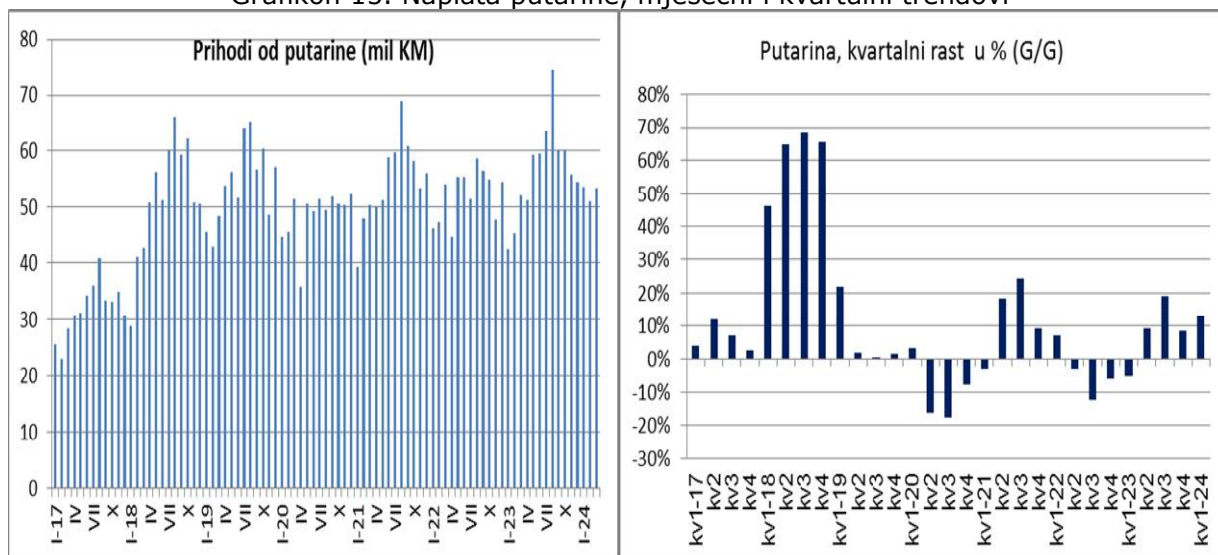
Grafikon 14. Naplata trošarina na derivate nafte, mjesečni i kvartalni trendovi

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Pregled mjesečne naplate putarine (Grafikon 15, lijevo) pokazuje pravilnu shemu naplate u svim godinama osim 2020. (pandemijska godina) i 2022. (rat u Ukrajini), koju manifestira niža naplata u prvom kvartalu, postepen rast do vrhunca naplate u kolovozu, postepeno smanjenje prihoda te niža naplata u četvrtom kvartalu. Isto tako, shema naplate se ponavlja, ali iz godine u godinu na višem razini prihoda.

Grafikon 15. Naplata putarine, mjesečni i kvartalni trendovi

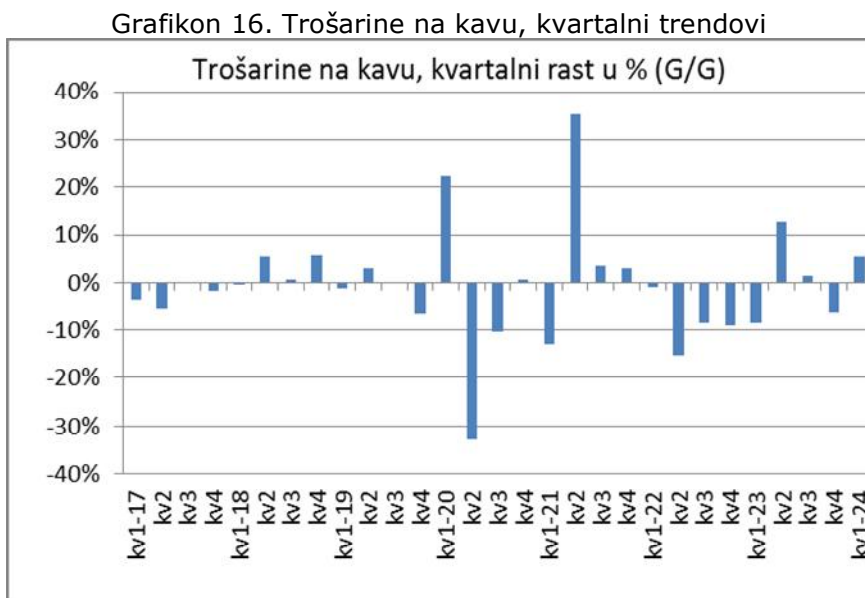
Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Trendovi u naplati putarine prate trendove u naplati trošarina na derivate. Mala odstupanja u odnosu na trendove u naplati trošarina na derivate nafte su posljedica različitih osnovica za naplatu trošarina i putarine, te u manjoj mjeri oslobađanja od plaćanja putarine¹⁸. Na razini prvog

¹⁸ Rješenjima Vijeća za državnu pomoć BiH osporeno je oslobađanje rudnika i termoelektrana, a jedino je nesporno oslobađanje putarine koje je omogućeno željeznicama.

kvartala ostvaren je rast od 13,1%, čime je nastavljen pozitivan trend rasta prihoda od putarine iz prethodna tri kvartala (Grafikon 15, desno).

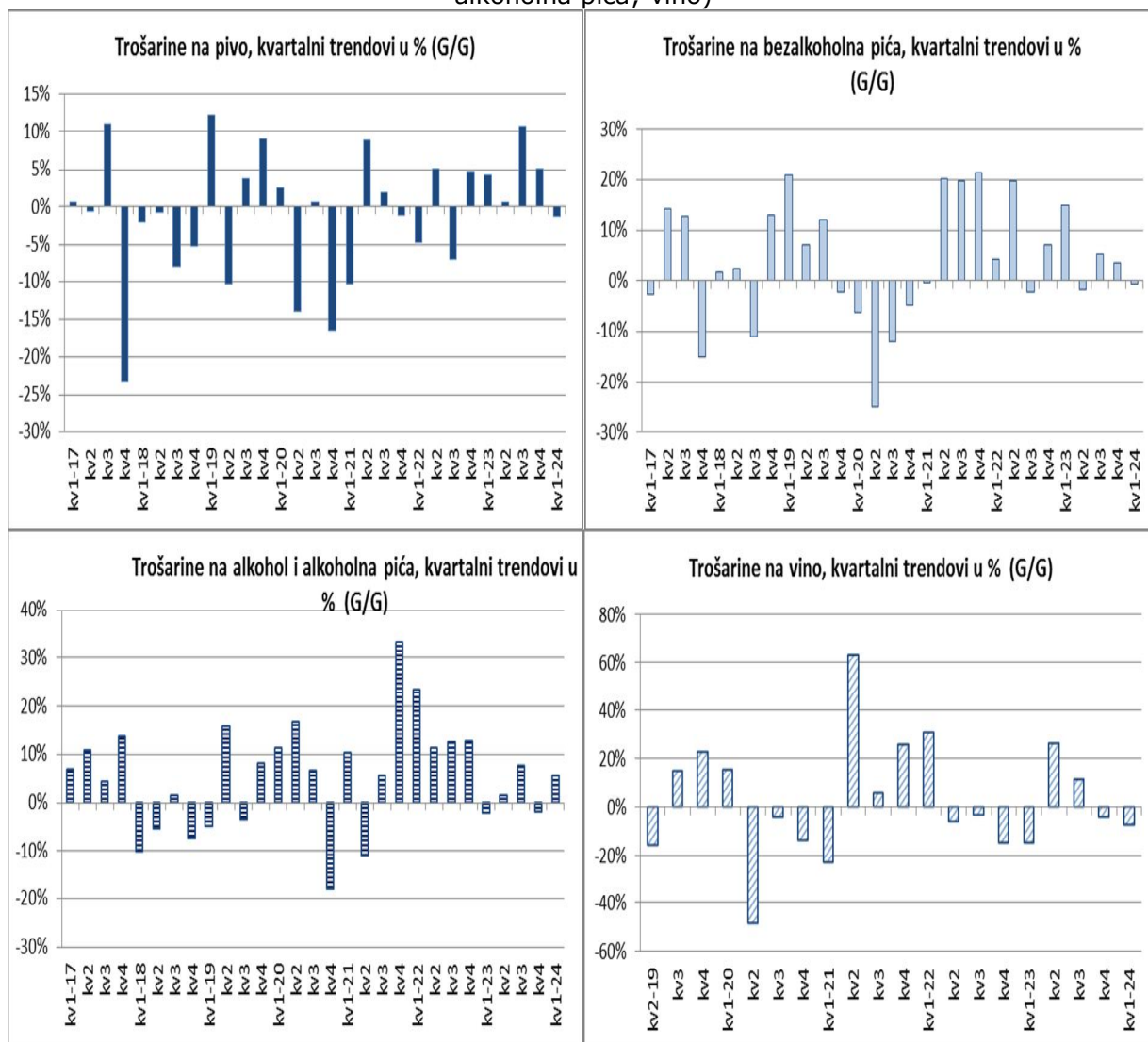
Nakon lošije naplate trošarina na kavu u većem dijelu 2023. godine, u prvom kvartalu 2024. je zabilježen rast od 5,7% (Grafikon 16).

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Kada se radi o naplati prihoda od trošarina na grupaciju proizvoda koju čine alkohol, alkoholna i bezalkoholna pića, pivo i vino, u prvom kvartalu 2024. rast naplate je ostvaren jedino kod trošarina na alkohol i alkoholna pića (+5,5%), dok je u naplati trošarina na pivo, vino i bezalkoholna pića ostvaren pad prihoda od trošarina od -1,3%, -0,6% i -7,6%, respektivno, u odnosu na prvi kvartal 2023. (Grafikon 17).

Grafikon 17. Kvartalni trendovi ostalih kategorija trošarina (pivo; bezalkoholna pića; alkohol i alkoholna pića; vino)

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2024-2027 (osnovni scenario)

Projekcije prihoda za razdoblje 2024-2027 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UNO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza (2024-2027), travanj 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM						Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija					2024	2025	2026	2027
	2023	2024	2025	2026	2027					
PDV	5.586,6	6.146,9	6.366,9	6.622,6	6.886,6		10,0%	3,6%	4,0%	4,0%
Trošarine	1.604,0	1.782,3	1.846,5	1.916,4	1.988,4		11,1%	3,6%	3,8%	3,8%
Carine	506,7	542,3	575,4	623,2	669,9		7,0%	6,1%	8,3%	7,5%
Putarina	677,7	725,9	746,2	768,6	792,4		7,1%	2,8%	3,0%	3,1%
Ostalo	59,5	54,9	54,9	54,9	54,9		-7,7%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	8.434,5	9.252,3	9.589,9	9.985,6	10.392,2		9,7%	3,6%	4,1%	4,1%
Namjenska putarina *)	-423,5	-453,7	-466,4	-480,4	-495,2		7,1%	2,8%	3,0%	3,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	8.011,0	8.798,6	9.123,5	9.505,3	9.897,0		9,8%	3,7%	4,2%	4,1%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjena u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Kategorija „Ostalo“ uključuje ostale prihode koji se prikupljaju na JR UNO (prihodi od terminala, zakupnina i sl.) te neusklađene prihode (prihodi koji ostanu neusklađeni nakon konačnog usklađivanja naplate prihoda sa prijavama i deklaracijama u IT sustavu UNO).

Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a, travanj 2024. g.

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
		2023	2024	2025	2026
PDV	11,4%	12,0%	11,8%	11,7%	11,5%
Trošarine	3,3%	3,5%	3,4%	3,4%	3,3%
Carine	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Putarina	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%	1,3%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	17,2%	18,0%	17,8%	17,6%	17,4%
Namjenska putarina	-0,9%	-0,9%	-0,9%	-0,8%	-0,8%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	16,3%	17,1%	16,9%	16,7%	16,6%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a, ožujak 2024

2.1. Projekcije za 2024. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2024. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz posljednjih nekoliko godina, zbog turbulencija na globalnoj razini koje su se prelile u BiH. Dinamika naplate prihoda u 2020. i 2021. godini izašla je iz ranijih shema zbog efekata virusa korona. Mjesečna dinamika neto prihoda od neizravnih poreza u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. *pre-COVID-19* sezonske sheme. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata u 2021. godini je također poprilično odudarala. U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od neizravnih poreza bio još viši nego u 2020. godini što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini. Uprkos poremećajima na globalnom planu, turbulencijama na tržištu naftnih derivata i snažnom rastu cijena, u 2022. se raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od neizravnih poreza smanjio u odnosu na prethodne dvije godine. Mjesečne stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza bile su pozitivne tijekom cijele godine, dok se dinamika prihoda poprilično vratila na *pre-COVID-19* sezonsku shemu. To posebno važi za prihode od PDV-a, trošarine na alkohol, pivo i bezalkoholna pića, dok su prihodi od trošarina na derivate nafte i putarina, očekivano, i u 2022. godini poprilično odstupali od stare sezonske sheme. Prihodi od trošarina na duhan i kavu nikad nisu ni imali izraženu sezonsku komponentu. U 2023. godini su tijekom godine mjesečne stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza bile pozitivne (0,9% do 19,4%).

Ipak, za analizu naplate prihoda u prvom kvartalu 2024. i izradu projekcija bitno je naglasiti da je osnovica za usporedbe za prvih pet mjeseci znatno niža nego u ostalim mjesecima 2023. godine zbog utjecaja sljedećih faktora u navedenom razdoblju:

- rata u Ukrajini, koji je imao za posljedicu destabilizaciju tržišta energenata, sirovina i ostalih roba, što se, očekivano, prelilo i na tržište BiH uzrokujući pad potrošnje energenata i, posljedično, nižu naplatu trošarina i putarine u 2022. i 2023.;
- visokih povrata PDV-a, koji su se stabilizirali i počeli smanjivati tek u drugom polugodištu 2023.;
- prelaska na novi režim plaćanja trošarina na duhanske prerađevine, koji se odvijao u nekoliko mjeseci zbog potrebnih tehničkih priprema, a puni negativni efekat na naplatu prihoda se ispoljio u prvih nekoliko mjeseci 2023, smanjujući osnovicu za usporedbe u 2024.

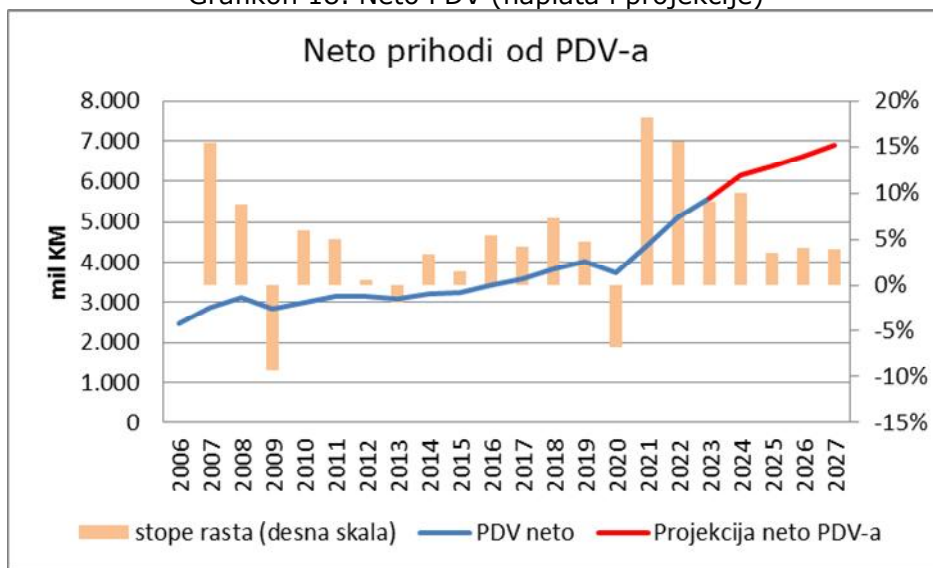
U prva tri mjeseca 2024. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od neizravnih poreza od 12,8% u odnosu na isto razdoblje 2023. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 4,7% u 2024. godini, te rast privatne potrošnje od 3,9%. Projektirana stopa inflacije iznosi 2,2%¹⁹. Imajući u vidu da stopa rasta prihoda u prvom kvartalu 2024. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za usporedbe, te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja na globalnom planu, **projektirana stopa rasta prihoda od neizravnih poreza za 2024. godinu** je nešto niža od tromjesečne stope rasta prihoda i **iznosi 9,7%.**

¹⁹ Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena, DEP, ožujak 2024

2.1.1. PDV

U godini uvođenja PDV-a (2006) naplaćeno je 2.483,8 mil KM neto prihoda od PDV-a. U svim narednim godinama, izuzev 2009. i 2020. godine²⁰, zabilježen je rast ovih prihoda. Visoke stope rasta bile su posebno izražene u godini nakon uvođenja PDV-a (2007), te u godinama koje su uslijedile nakon godine izbijanja pandemije virusa korona (2021 i 2022). Konačno, u 2023. godini je naplaćeno za 3.102,8 milijun KM više neto prihoda od PDV-a nego u 2006. godini, što predstavlja rast od visokih 124,9%.

Grafikon 18. Neto PDV (naplata i projekcije)

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Projektirani iznos neto prihoda od PDV-a u 2024. godini iznosi 6.146,9 mil KM, što je za 10% više od ostvarenja u 2023. godini (Grafikon 18). Projekcija je zasnovana na historijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje godine sa specifičnostima), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

2.1.2. Trošarine i putarina

Trošarine na derivate nafte i putarina

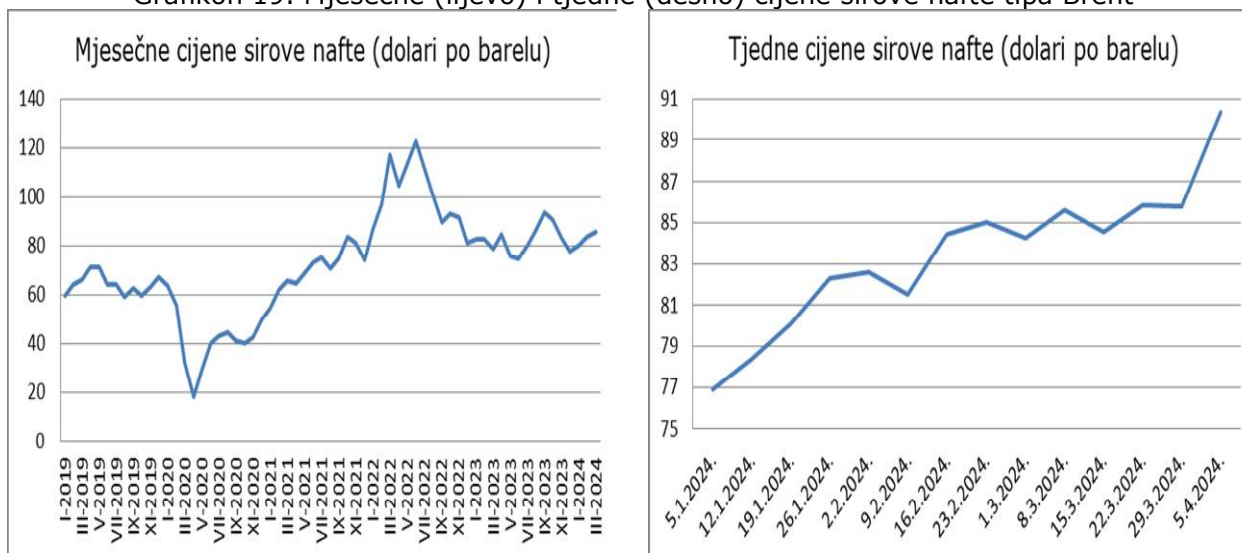
Posljednje razdoblje bilo je jako turbulentno, kako po pitanju cijena sirove nafte (Grafikon 19, lijevo) tako i po pitanju naplate trošarina na derivate nafte.²¹ Cijene sirove nafte su jako pale u 2020. godini (na svega 42 dolara po barelu), a suprotno zakonima tržišne ekonomije, kao posljedica restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona i posljedičnog gubitka potrošnje, pala je i naplata trošarina na derivate nafte (Grafikon 20). Godine 2021. porasle su i cijene nafte na svjetskom tržištu ali i naplata trošarina na derivate, zbog oporavka potrošnje. Godine 2022. ponovo je nastupio pad naplate trošarina i visoke cijene nafte na svjetskom tržištu zbog ratnih

²⁰ Godine u kojima su bili izraženi efekti globalne finansijske krize (2009) i pojave pandemije virusa korona (2020)

²¹ Ukoliko postavimo model jednostavne regresije i analiziramo odnos naplaćenih trošarina na derivate nafte u Bosni i Hercegovini i cijena nafte na svjetskom tržištu u razdoblju 2006-2023 vidjećemo da koeficijent determinacije iznosi svega 20,4%. Ukoliko postavimo model višestruke regresije sa zavisnom varijablom „naplaćene trošarine na derivate nafte“, i nezavisnim varijablama: (1) BDP i (2) cijene nafte na svjetskom tržištu (dolari po barelu), koeficijent determinacije raste na visokih 88,6%.

dešavanja u Ukrajini, a u 2023. godini su zabilježena obrnuta kretanja. U prvom kvartalu 2024. se može uočiti ponovni trend rasta cijena, a sudeći po dostupnim objavljenim tjednim cijenama sirove nafte, trend rasta nastavljen je i u mjesecu travnju (Grafikon 19, desno).

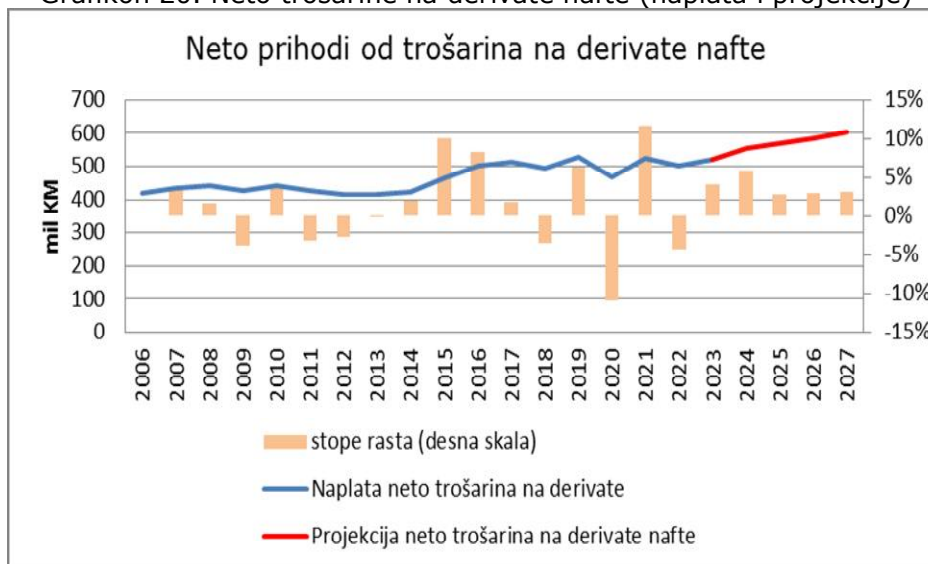
Grafikon 19. Mjesečne (lijevo) i tjedne (desno) cijene sirove nafte tipa Brent

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu podataka U.S. Energy Information Administration, Europe Brent Spot Price FOB (Dollars per Barrel)

Ipak, cijene nafte na svjetskom tržištu su mnogo više varirale od prikupljenih trošarina na derivate nafte u BiH. Prihodi od trošarina na derivate nafte u razdoblju 2006-2023 bili su poprilično stabilni, usprkos brojnim krizama u svjetskoj ekonomiji i turbulencijama na tržištu nafte i njihovim reperkusijama na ekonomiju BiH (Grafikon 20, plava linija).

Grafikon 20. Neto trošarine na derivate nafte (naplata i projekcije)

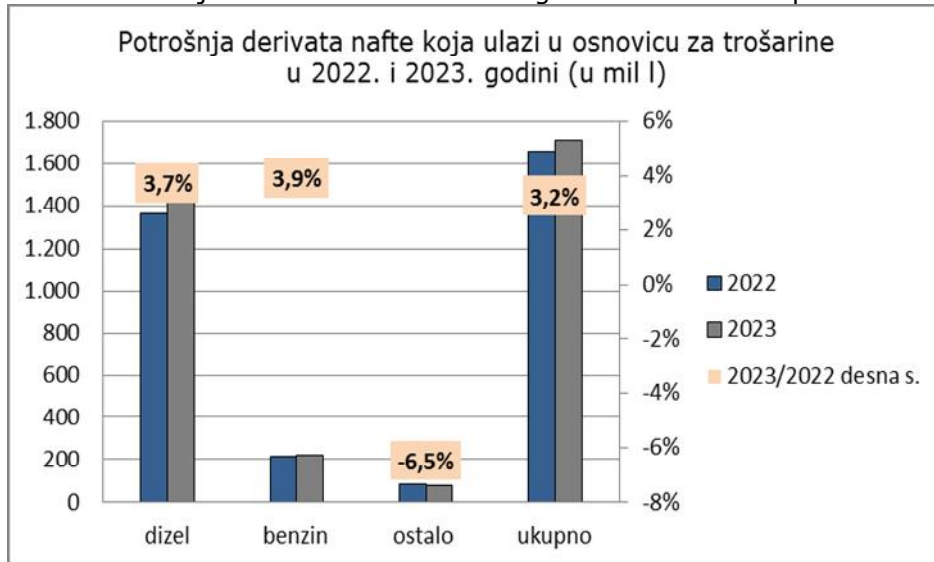

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

U nastavku je prikazana potrošnja derivate nafte koja ulazi u osnovicu za trošarine u BiH u 2023. godini. Prema podacima U.S. Energy Information Administration, godišnja cijena sirove nafte pala je za 18,3% u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna potrošnja derivata nafte koja

ulazi u osnovicu za trošarine u BiH je bila viša za 3,2% u odnosu na potrošnju u 2022. godini. Pri tome je potrošnja dizel goriva porasla za 3,7%, potrošnja benzina za 3,9%, a ostalih komponenti potrošnje (lož ulje, kerozin) opala za 6,5% (Grafikon 21).

Grafikon 21. Potrošnja derivata nafte u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH (izračun i prikaz OMA)

Sudeći po naplaćenim trošarinama na derivate nafte u prvom kvartalu, trend rasta potrošnje derivata nastavljen je i u 2024. godini ali po opadajućim stopama. Izrazito visoke stope rasta naplate trošarina na derivate nafte u siječnju i veljači objašnjavaju se niskom statističkom osnovicom za usporedbe (relativno niska naplata u istom razdoblju prethodne godine), dok je nižoj stopi naplate trošarina na derivate nafte u ožujku doprinijeo rast cijena derivata.

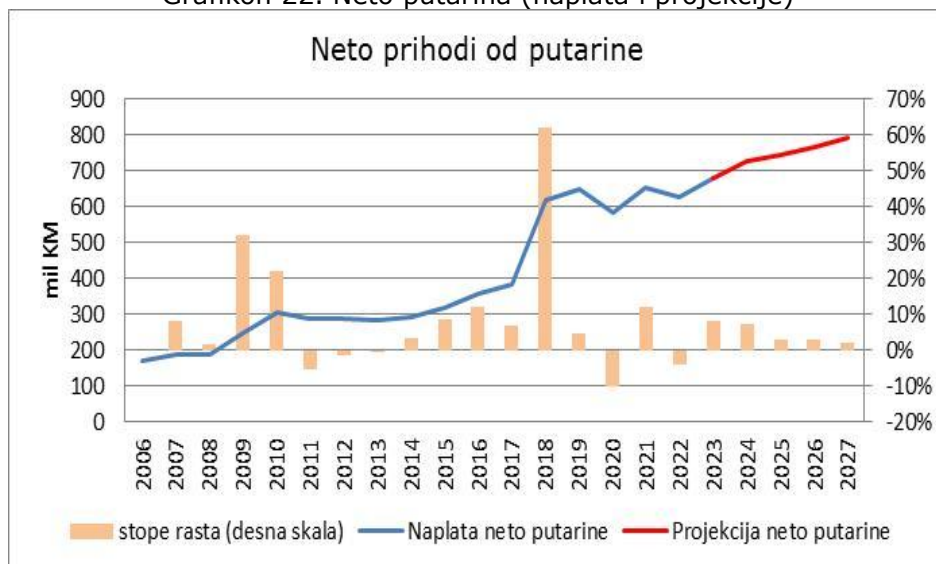
Imajući u vidu sve navedeno, a na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja, kretanja cijena na svjetskom tržištu nafte i cijena derivata na tržištu BiH, te posljednjih trendova naplate trošarina i sezone sheme naplate koja ne uključuje godine sa specifičnostima, projektirana stopa rasta neto prihoda od trošarina na derivate nafte za 2024. godinu iznosi 5,9%, što je prilično ispod ostvarene stope rasta navedenih prihoda u prvom kvartalu 2024.

Dinamika osnovice za obračun putarine nešto se razlikuje od osnovice za trošarine na derivate nafte iz razloga što ista ne obuhvata potrošnju kerozina i lož ulja, a uključuje potrošnju tečnog naftnog plina, te zbog postojanja olakšica, u vidu oslobađanja plaćanja putarine, za rudnike, termoelektrane i željeznice. Međutim, zbog rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH,²² oslobađanje plaćanja putarine za navedene kategorije obveznika je suspendirano u 2023. godini. Na dugoročnu dinamiku prihoda od putarine su najviše su utjecale izmjene stopa oporezivanja. Do 2009. godine, udio prihoda od putarine nije bio značajan u prihodima od neizravnih poreza. Sa rastom stope namjenske putarine na sredini 2009. godine, prihodi od putarine imaju značajniji udio u neizravnim porezima. Promatrano u apsolutnim iznosima, u razdoblju 2009-2014 neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 250,2-307 mil KM (Grafikon 22). Sa padom cijena nafte na svjetskom tržištu i cijena derivata nafte na tržištu BiH, u 2015. godini rastu prihodi od putarine. U razdoblju 2015-2017, neto prihodi od putarine su se kretali u rasponu 320,5-382,7 mil KM. U veljači 2018. godine ponovo dolazi do rasta stope namjenske putarine, a neto prihodi od putarine bilježe nagli skok naplate. U razdoblju 2018-2023 kretali su se u rasponu 584-677,8 mil KM, a značajno kolebanje u ovom razdoblju posljedica je restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona,

²² „Službeni glasnik BiH“ 49/23 i „Službeni glasnik BiH“ 63/23

rata u Ukrajini i posljedičnih ogromnih razlika u cijenama nafte na svjetskom tržištu i derivata nafte na tržištu BiH. Projektirani iznos neto naplate putarine u 2024. godini iznosi 725,9 mil KM, što je za 7,1% više nego u prethodnoj godini. U skladu sa rješenjima Vijeća za državnu pomoć, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

Grafikon 22. Neto putarina (naplata i projekcije)

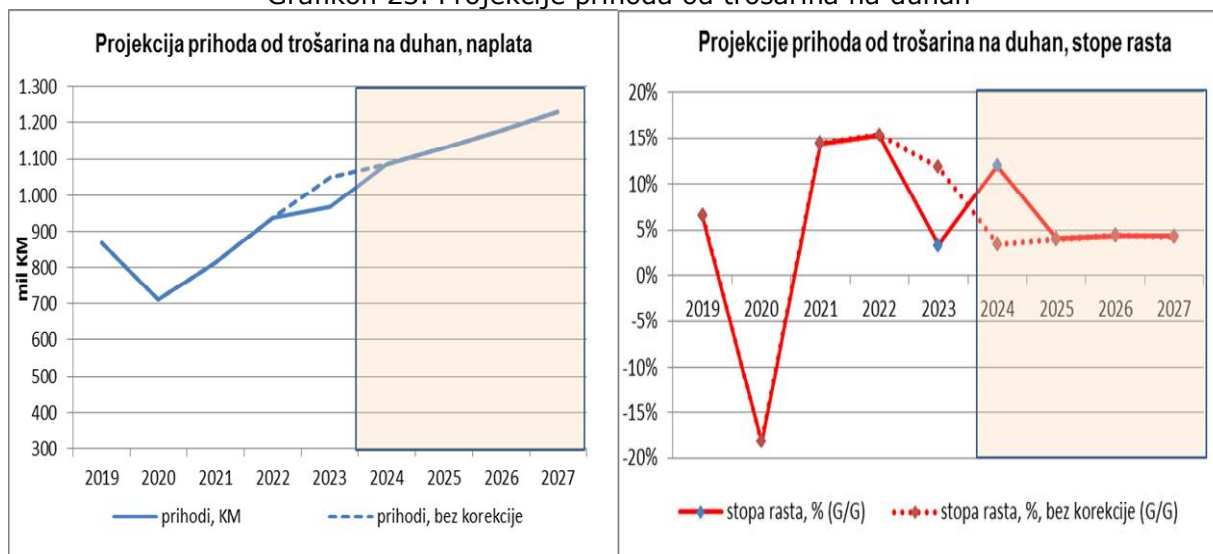

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Prihodi od trošarina na duhan

Polazište za projekcije prihoda od trošarina na duhanske prerađevine za 2024. jesu tekući trendovi naplate trošarina na duhanske prerađevine, koje karakteriziraju velike oscilacije. Za razliku od projekcija za prethodne godine, historijski trendovi naplate trošarina na duhanske prerađevine ne mogu predstavljati pouzdano polazište za projekcije naplate u 2024. zbog promjene režima plaćanja trošarina tijekom 2023. godine. Usljed promjene načina plaćanja trošarina stvoren je vremenski vakuum u naplati trošarina, što je imalo za posljedicu gubitak prihoda od trošarina od oko 100 mil KM (vid. Grafikon 23, lijevo) i strukturalni prekid u seriji podataka o naplaćenim trošarinama. Zbog jednokratnog gubitka prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u 2023. osnovica za usporedbe naplate trošarina u 2024. je niža, što, po automatizmu, proizvodi više stope rasta u 2024. (vid. Grafikon 23, desno). Imajući u vidu efekat niže osnovice iz 2023., polazeći od tekućih trendova u naplati trošarina na duhanske prerađevine i tekućih trendova na tržištu cigareta u BiH u prvom kvartalu 2024., pretpostavljajući da će ukupno povećanje prosječne ponderirane cijene cigareta u 2024., uključujući i povećanje maloprodajnih cijena cigareta u prvom kvartalu 2024., iznositi maksimalno 2%, u 2024. se može očekivati rast prihoda trošarina na duhanske prerađevine od 12%.

Grafikon 23. Projekcije prihoda od trošarina na duhan

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Prihodi od ostalih kategorija trošarina

Prihodi od ostalih kategorija trošarina (alkohol i alkoholna pića, pivo, vino, bezalkoholna pića i kava) nemaju značajno udio u ukupnim prihodima od trošarina.²³ Projektirani su u skladu sa tekućim trendovima naplate, historijskom sezonskom shemom te projekcijama relevantnih makroekonomskih pokazatelja.

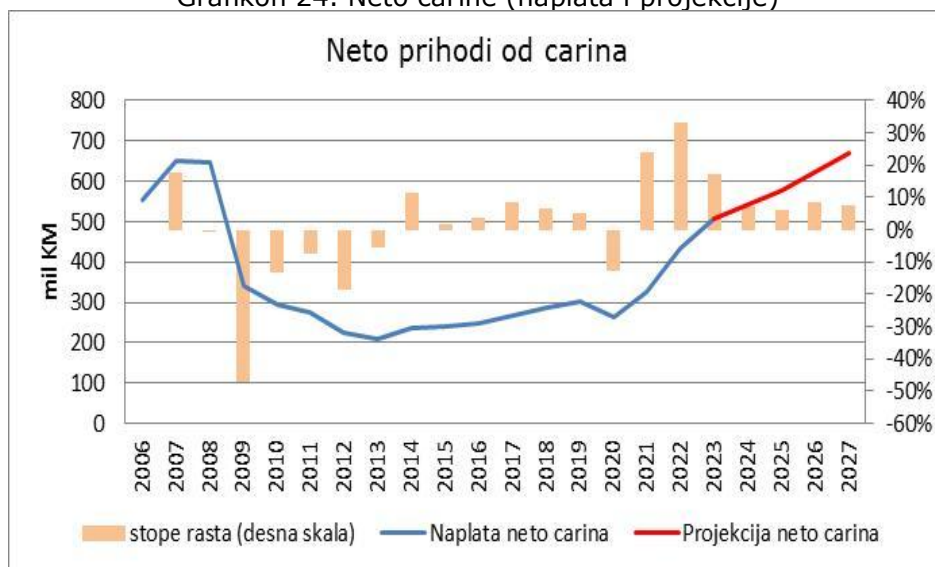
2.1.3. Carine

Liberalizacija vanjske trgovine dovela je do snažnog pada prihoda od carina. Sa 650,4 mil KM u 2007. godini, neto prihodi od carina pali su na svega 211 mil KM u 2013. godini. Od 2014. godine zabilježen je šestogodišnji trend blagog rasta ovih prihoda, dosežući razinu od 300,6 mil KM u 2019. godini. U 2020. godini, sa pandemijom koronavirusa, neto prihodi od carina su ponovo pali na 262,2 mil KM, dok su u razdoblju 2021-2023 zabilježili snažan oporavak, te su u 2023. godini iznosili 506,7 mil KM (Grafikon 24, plava linija).

Prema podacima UNO u razdoblju I-III 2023. godine ostvarena je stopa rasta uvoza od 3,8% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Prema projekcijama DEP-a, na razini godine će biti ostvarena nešto viša stopa rasta uvoza od 5,2%. Prema preliminarom izvještaju UNO, rast bruto prihoda od carina iznosio je visokih 16,3%, ali sa opadajućim stopama rasta od siječnja do ožujka. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina, kretanje uvoza i projekcije DEP-a, za 2024. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 542,3 mil KM, što je za 7,0% više od naplate u prethodnoj godini. (Grafikon 24, crvena linija)

²³ Bruto prihodi od svih pobrojanih vrsta trošarina imali su učešće svega 9,2% u bruto prihodima od trošarina u 2023. godini.

Grafikon 24. Neto carine (naplata i projekcije)

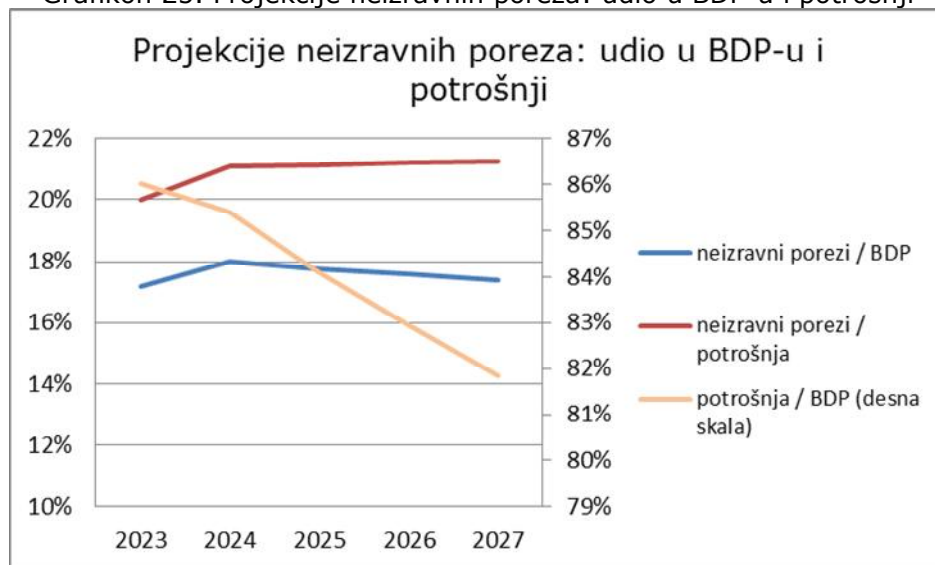

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

2.2. Projekcije za razdoblje 2025-2027

Projektirane stope rasta neto prihoda od neizravnih poreza za 2025., 2026. i 2027. godinu iznose 3,6%, 4,1% i 4,1%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2024. godinu.

Grafikon 25. Projekcije neizravnih poreza: udio u BDP-u i potrošnji

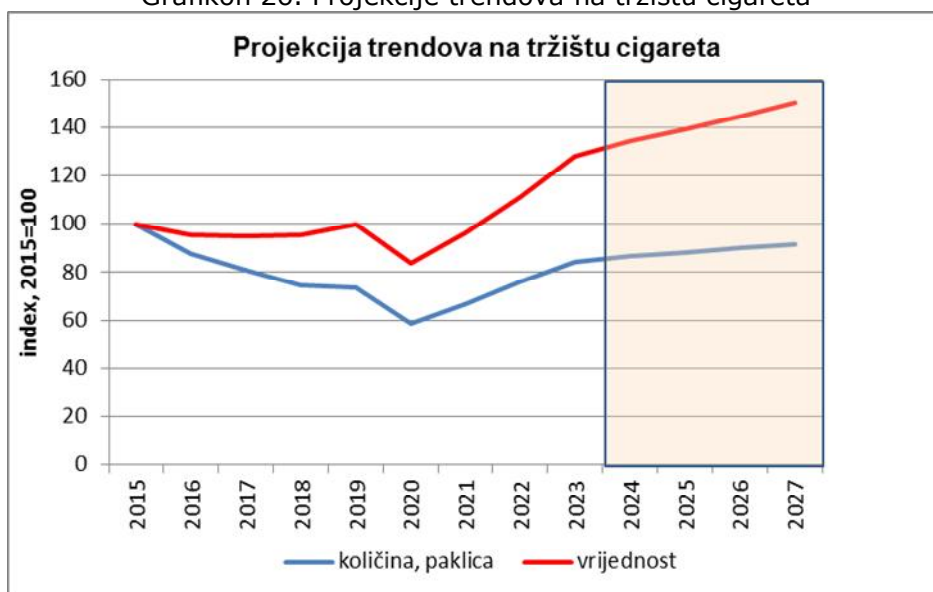
Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Za razliku od projektiranog pada neizravnih poreza u BDP-a u razdoblju 2024-2027 (Tabela 4), projektirani udio prihoda od neizravnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom razdoblju blago raste od 21,1% u 2024. do 21,3% u 2027. godini. Pad projektiranog udjela neizravnih

poreza u BDP-u u razdoblju 2024-2027 kumulativni je rezultat blagog rasta neizravnih poreza u potrošnji te pada projektiranog udjela potrošnje u BDP-u (Grafikon 25).

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV²⁴, s obzirom na njegov značajan udio u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projektiranim stopama rasta potrošnje (Grafikon 18, crvena linija). Važan faktor ostvarenja projekcija u navedenom razdoblju predstavlja nepromijenjena politika trošarina na duhan i derivate nafte, te kontinuirana borba protiv crnog tržišta cigareta i duhana u BiH. U naredne tri godine očekuje se stabiliziranje političke situacije u svijetu i stabilizacija robnih berzi i cijena na svjetskom tržištu, oporavak i rast ekonomije, dohotka i potrošnje u skladu sa makroekonomskim projekcijama.

Grafikon 26. Projekcije trendova na tržištu cigareta

Izvor: Podaci UNO i projekcije OMA

Rast tržišta duhana bi trebao pratiti makroekonomske projekcije potrošnje, što bi uz rast prosječne ponderirane cijene cigareta od 2% trebalo dovesti do daljeg rasta vrijednosti prometa cigareta i oporezovanih količina cigareta (Grafikon 26). Pod navedenim pretpostavkama u 2025., 2026., i 2027. može se očekivati rast prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 4%, 4,4% i 4,3% (Grafikon 23, desno).

Projekcije trošarina na derivate nafte i putarine prate projekcije relevantnih makroekonomskih pokazatelja (Grafikon 20 i Grafikon 22, crvene linije), dok projekcije prihoda od carina prate projekcije kretanja uvoza (Grafikon 24, crvena linija). Imajući u vidu rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH, projekcije prihoda od putarine podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice.

²⁴ Oko 65% asolutnog rasta prihoda u svim godinama odnosi se na prihode od PDV-a.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza

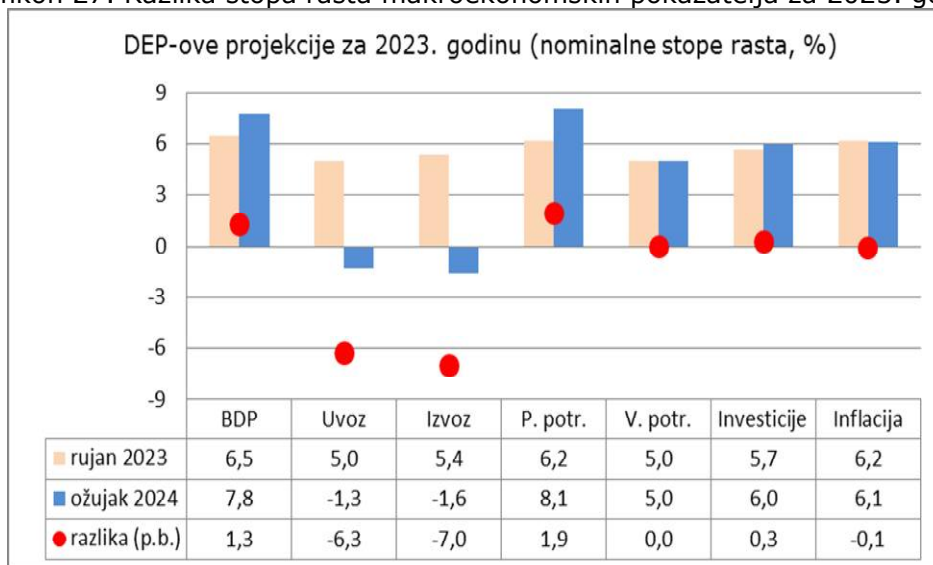
Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

3.1. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

3.1.1. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

Na osnovu Grafikona 27. se mogu uporediti DEP-ove posljednje projekcije (ožujak 2024) sa prethodnim (rujan 2023), a koji se odnose na stope rasta BDP-a za 2023. godinu i njegovih komponenti. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana je za +1,3 p.b., sa 6,5% na 7,8%. Najviše su revidirane stope rasta uvoza i izvoza (-6,3 p.b. i -7 p.b.).

Grafikon 27. Razlika stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu

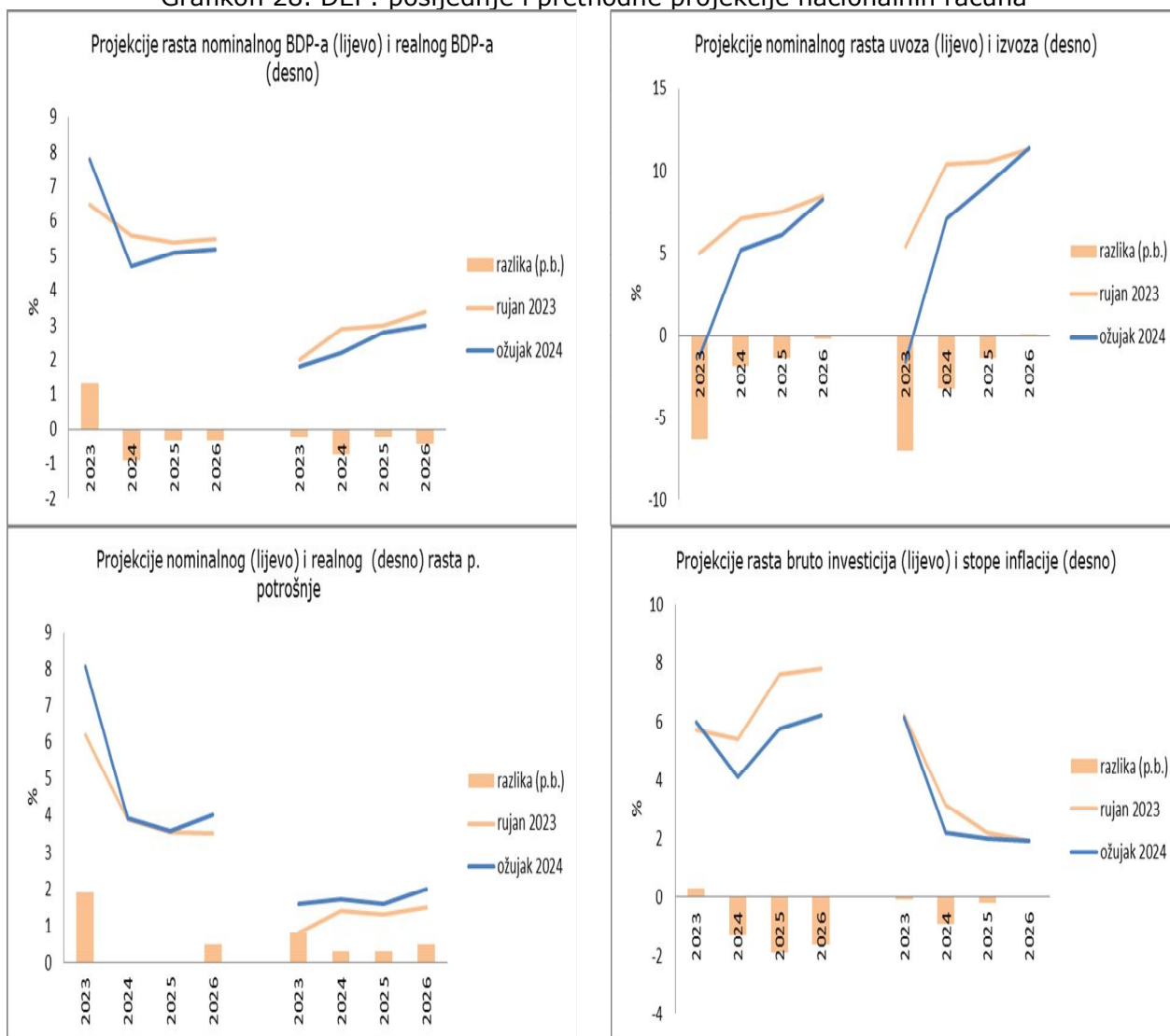

Izvor: Izračun i prikaz OMA na osnovu projekcija DEP-a iz rujna 2023 i ožujka 2024

3.1.2. Revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024-2026

U odnosu na prethodne, rujanske projekcije, DEP-ove projekcije stopa rasta BDP-a iz ožujka 2024. godine revidirane su naniže za cijelo razdoblje 2024-2026, kako u nominalnim tako i u realnim pokazateljima (Grafikon 28, gore, lijevo). Projekcije nominalnog rasta uvoza i izvoza također su revidirane naniže za cijelo promatrano razdoblje (Grafikon 28, gore, desno). Izuzetak je projekcija rasta izvoza za 2026. godinu, koja je blago revidirana naviše. Projekcije nominalnog rasta privatne potrošnje nisu mijenjane za 2024. i 2025. godinu, a revidirane su naviše za 2026. godinu (Grafikon 28, dolje, lijevo). Projekcije rasta bruto investicija revidirane su naniže za cijelo razdoblje 2024-2026 (Grafikon 28, dolje, desno).

Grafikon 28. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

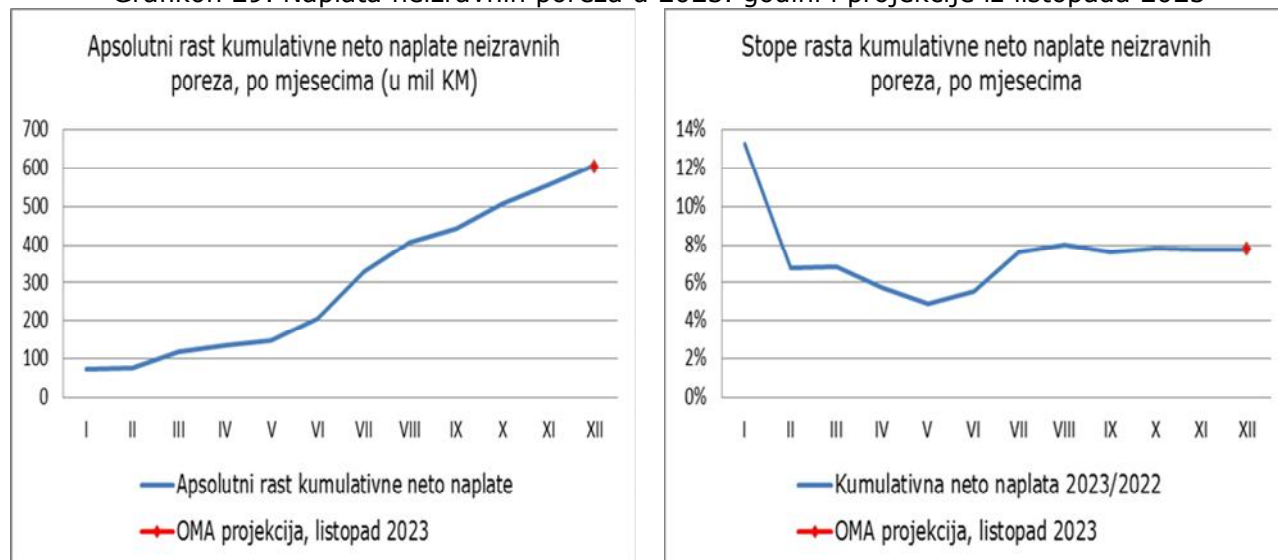
Izvor: Izračun i prikaz OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz ožujka 2024 i rujna 2023.

3.2. OMA, revizija projekcija prihoda od neizravnih poreza

3.2.1. Razlike izvršenja za 2023. godinu u odnosu na projekcije iz listopada 2023.

U odnosu na projekcije Odjeljenja iz listopada 2023. godine, neto naplata neizravnih poreza viša je za 7 mil KM (Grafikon 29). Zaključuje se da su listopadske projekcije Odjeljenja, kao i u slučaju prethodne godine, izvršene gotovo stopostotno (100,08%).

Grafikon 29. Naplata neizravnih poreza u 2023. godini i projekcije iz listopada 2023

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH i projekcije OMA iz listopada 2023, prikaz OMA

3.2.2. Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024-2026 u odnosu na listopadske projekcije

Razlike projekcija prihoda za razdoblje 2024-2026 u odnosu na projekcije iz listopada 2023. godine predstavljene su u Tabeli 5. U odnosu na projekcije iz listopada 2023. godine, projekcije prihoda za 2024., 2025. i 2026. godinu revidirane su za +419,3 mil KM, +442,6 mil KM i +501,6 mil KM, respektivno.

Tabela 5. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz listopada 2023.

Vrsta prihoda (neto)	2024	2025	2026
PDV	363,6	378,0	422,5
Trošarine	27,0	44,6	63,5
Carine	-5,2	-13,1	-15,4
Putarina	22,7	21,9	19,7
Ostalo	11,3	11,3	11,3
UKUPNO	419,3	442,6	501,6

Na osnovu Grafikona 27. se može zaključiti da nije bilo većih revizija u DEP-ovim projekcijama stopa rasta relevantnih makroekonomskih pokazatelja za razdoblje 2024-2026 u ožujku 2024. godine u odnosu na njihove prethodne projekcije. Statistička osnovica za izradu projekcija za 2024. godinu (2023. godina) također nije značajnije promijenjena (+7 mil KM; vid Dio 3.2.1). Najviše korekcije projekcija izvršene su na prihodima od PDV-a. Faktori koji su doveli do razlika

projekcija u odnosu na prethodne projekcije se uglavnom odnose na trendove naplate prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu 2024. godine, koji ukazuju na dosta povoljniju naplatu prihoda u odnosu na DEP-ove projekcije makroekonomskih pokazatelja iz rujna 2023. godine na kojima su bile zasnovane prethodne projekcije Odjeljenja, pa i u odnosu na posljednje projekcije makroekonomskih pokazatelja iz ožujka 2024.

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o daljem odvijanju situacije na međunarodnom planu vezano za dešavanja u Ukrajini, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza.** S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu, ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2024-2027 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od neizravnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od neizravnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od neizravnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od neizravnih poreza.

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od neizravnih poreza u sferi politike i administriranja neizravnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prijevара, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prijevare;
- Predlaganje izmjena politike neizravnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje trošarina na derivate, zahtjevi za oslobađanjem ili isplatu povrata za promet u zemlji (npr. lijekova) i sl.

Rješenja Vijeća za državnu pomoć BiH u vezi oslobađanja putarine za rudnike i termoelektrane nose određene rizike po naplatu neizravnih poreza. Imajući u vidu rješenja Vijeća (vid Dio: 2.1.2. Trošarine i putarina i 2.2. Projekcije za razdoblje 2025-2027) **projekcije prihoda od putarine za razdoblje 2024-2027 podrazumijevaju naplatu putarine za sve obveznike, osim za željeznice. Drugačiji ishod eventualnih pravnih postupaka korisnika porezne olakšice podrazumijevao bi manju naplatu putarine u odnosu na projekcije.** S druge strane, povrat olakšice bi imao pozitivan efekat na naplatu prihoda od od putarine. Imajući u vidu nepoznanice u vezi dinamike naplate povrata i trajanja eventualnih pravnih postupaka s tim u vezi, povrat olakšice nije uključen kao jednokratni dodatni prihod u projekcije prihoda za razdoblje 2024-2027.

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija*i. Projekcije Evropske komisije (EK)*

Na osnovu Tabele 6. možemo vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za razdoblje od 2023. do 2025. godine iz posljednjih projekcija EK.²⁵ Za 2023. godinu je procijenjeno da je u EU ostvaren realni rast BDP-a od 0,5%, dok se za 2024. i 2025. godinu projektuju stope rasta od 0,8% i 1,5%, respektivno. Što se tiče stope inflacije u EU, procjenjuje se da će pasti sa 6,3% u 2023. godini na 3% u 2024., te na 2,5% u 2025. godini.

Tabela 6. Zimske projekcije EK, 2024

Projekcija	Realni rast BDP-a				Inflacija		
	2023	2024	2025		2023	2024	2025
EA	0,5	0,8	1,5		5,4	2,7	2,2
EU	0,5	0,9	1,7		6,3	3,0	2,5

Izvor: European Economic Forecast, Winter 2024 (Interim)

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz siječnja 2024. godine.²⁶ Prema navedenom izvoru, predviđa se da će globalni rast u 2024. godini iznositi 3,1% (ista stopa rasta kao prethodne godine), te da će stopa rasta blago porasti u 2025. godini na 3,2%.

Osim projekcija za svjetsku ekonomiju, u Tabeli 7. predstavljene su MMF-ove projekcije za Eurozonu.

Tabela 7. Projekcije realnog rasta BDP-a, MMF, siječanj 2024

		Projekcija		Razlika u odnosu na WEO iz listopada 2023	
	2023	2024	2025	2024	2025
World Output	3,1	3,1	3,2	0,2	0,0
Euro Area	0,5	0,9	1,7	-0,3	-0,1

Izvor: IMF, World Economic Outlook Update, January 2024.

iii. Projekcije Evropske centralne banke (ECB)

U projekcijama ECB iz ožujka 2024. godine očekuje se da će prosječni godišnji rast realnog BDP-a u Eurozoni iznositi 0,6% u 2024. godini, a da će ojačati na 1,5% u 2025. i 1,6% u 2026. godini.

Tabela 8. Projekcije ECB rasta BDP-a i inflacije za Eurozonu, ožujak 2024.

	2022	2023	2024	2025	2026
Realni BDP	3,4	0,5	0,6	1,5	1,6
Inflacija mjerena HICP-om	8,4	5,4	2,3	2,0	1,9

Izvor: Projekcije ECB iz ožujka 2024. godine; www.ecb.europa.eu²⁵ European Economic Forecast, Winter 2024 (Interim), February 2024²⁶ IMF, World Economic Outlook Update, January 2024

Analiza kretanja prihoda od trošarina na pivo

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Sažetak

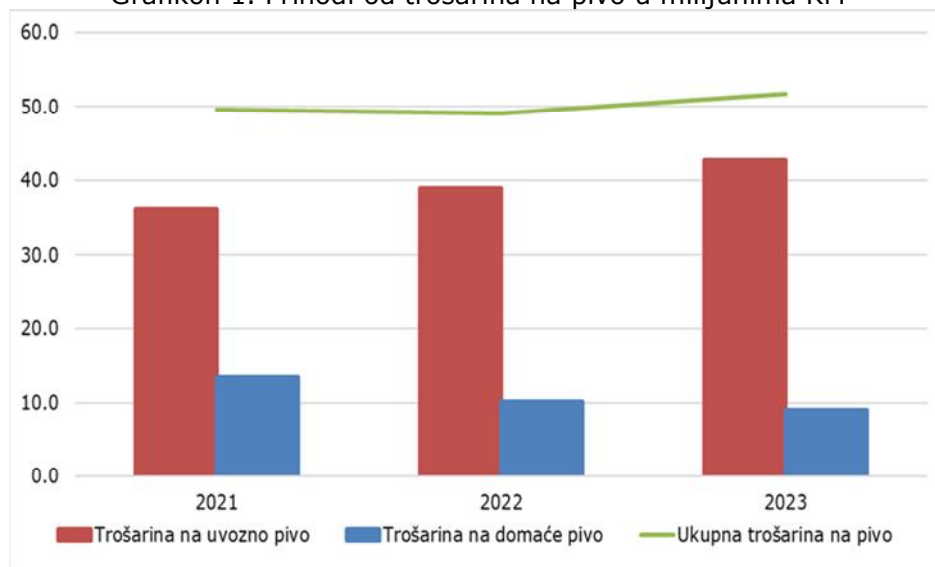
Analiza kretanja naplate prihoda od trošarina na pivo nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja²⁷. Fokus analize je godišnja naplata ukupnih prihoda od trošarina na pivo kao i godišnja naplata prihoda od trošarina na pivo u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) razdvojena na komponente – uvozno i domaće pivo. Analizirana je naplata u 2023. godini²⁸ u odnosu na prethodne dvije godine, 2022. godinu i 2021. godinu²⁹. Analizom je također prikazano kvartalno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo i kvartalno kretanje prihoda od trošarina na uvozno i domaće pivo za razdoblje prvi kvartal (Q1) 2021. godine - četvrti kvartal (Q4) 2023. godine³⁰, kao i mjesečno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo i prihoda od trošarina na uvozno i domaće pivo za razdoblje siječanj 2021. godine - veljača 2024. godine³¹.

1. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na pivo

Ukupni prihodi od trošarina imaju veliki udio u ukupnim prihodima od neizravnih poreza, dok ukupni prihodi od trošarina na pivo u ukupnim prihodima od trošarina u 2023. godini sudjeluju sa 3,1%.

Grafikonom jedan prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od trošarina na pivo za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM. Prikazana je godišnja naplata ukupnih prihoda od trošarina na pivo u promatranom vremenskom razdoblju i godišnja naplata prihoda od trošarina razdvojena po komponentama – prihodi od trošarina na uvozno pivo i prihodi od trošarina na domaće pivo.

Grafikon 1. Prihodi od trošarina na pivo u milijunima KM

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

²⁷ O politici oporezivanja piva i naplati prihoda od trošarina na pivo više u: Popović, M. (2022). "Analiza naplate prihoda od trošarina na pivo". OMA bilten br. 205/206.

²⁸ Posljednji raspoloživi godišnji podaci.

²⁹ Zbog posljedica pojave pandemije Covid-19, 2020. godina nije relevantna za usporedbe.

³⁰ Posljednji raspoloživi kvartalni podaci.

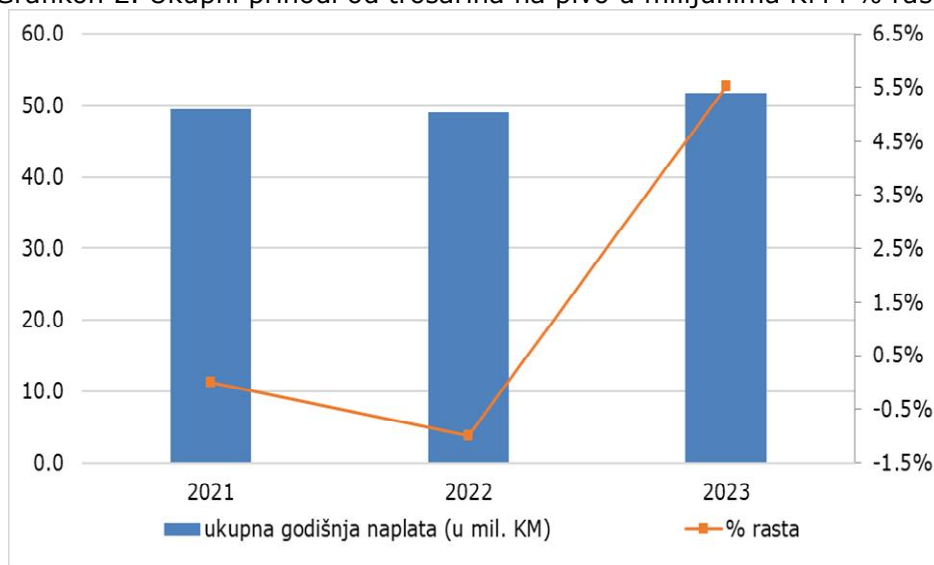
³¹ Posljednji raspoloživi mjesečni podaci.

Iz podataka je vidljivo da je kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo u 2023. godini u blagom porastu. Zabilježen je rast prihoda od trošarina na pivo iz uvoza, a smanjenje prihoda od trošarina na domaća piva, kao posljedica povećanja potrošnje uvoznog piva, a smanjenja potrošnje domaćeg piva iz godine u godinu. Znatno veća ponuda piva iz uvoza kao i znatno veća financijska sredstva svjetskih proizvođača piva namjenjena za promociju i marketing, "potisnuli" su vidljivost i zastupljenost piva domaćih proizvođača u ugostiteljskim objektima širom zemlje. Naime, osiguranjem većeg broja promotivnog materijala za ugostiteljske objekte, točilica za točeno pivo, baštenskog namještaja, vitrina, garnitura i druge opreme, svjetski proizvođači piva utjecali su na povećanje potrošnje piva iz uvoza, što se s druge strane odrazilo na smanjenje "vidljivosti" domaćih proizvođača i smanjenje potrošnje domaćeg piva u ugostiteljskim objektima.

1.1. Godišnje kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo

Grafikonom dva prikazano je godišnje kretanje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala) i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³².

Grafikon 2. Ukupni prihodi od trošarina na pivo u milijunima KM i % rasta

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U 2023. godini naplata ukupnih prihoda od trošarina na pivo je u porastu 5,5% u odnosu na naplatu ovih prihoda u 2022. godini (grafikon 2, % rasta), dok je u 2022. godini naplata ovih prihoda zabilježila blagi pad od 1,0% u usporedbi sa naplatom u 2021. godini (grafikon 2, % rasta).

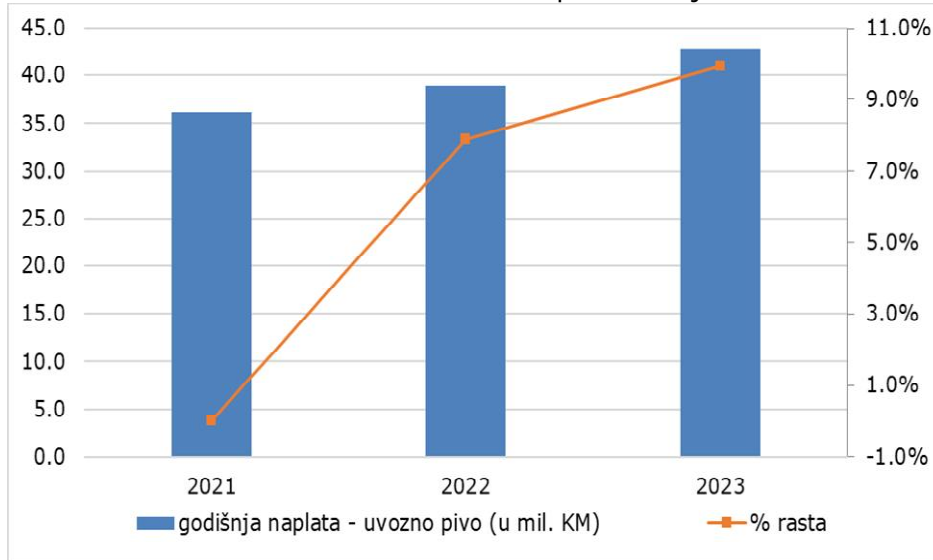
Pored godišnje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo u razdoblju 2021-2023. godina, u nastavku analize prikazana je naplata prihoda od trošarina na pivo razdvojena po komponentama (uvozna i domaća trošarina) za isto razdoblje, koja pruža detaljniju sliku o preferencijama potrošača i utjecaju drugih vanjskih faktora na potrošnju ovog trošarinskog proizvoda.

³² u poređenju sa prethodnom godinom

1.2. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na uvozno pivo

Grafikonom tri prikazano je godišnje kretanje naplate prihoda od trošarina na uvozno pivo za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala), kao i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³³.

Grafikon 3. Prihodi od trošarina na uvozno pivo u milijunima KM i % rasta

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kako najveći udio u ukupnim prihodima od trošarina na pivo imaju prihodi od trošarina na uvozno pivo, tako je najveći utjecaj na povećanje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo imala naplata prihoda od trošarina na pivo iz uvoza. Prihodi od trošarina na uvozno pivo u 2023. godini zabilježili su rast od 9,9% u odnosu na 2022. godinu (grafikon 3, % rasta), dok je u 2022. godini zabilježen rast ovih prihoda za 7,9% u odnosu na naplatu 2021. godine (grafikon 3, % rasta). Kontinuirano povećanje naplate prihoda od trošarina na pivo iz uvoza iz godine u godinu posljedica je preferencija potrošača, veće ponude uvoznog piva u odnosu na domaće proizvođače te neznatne razlike u prodajnoj cijeni uvoznog i domaćeg piva.

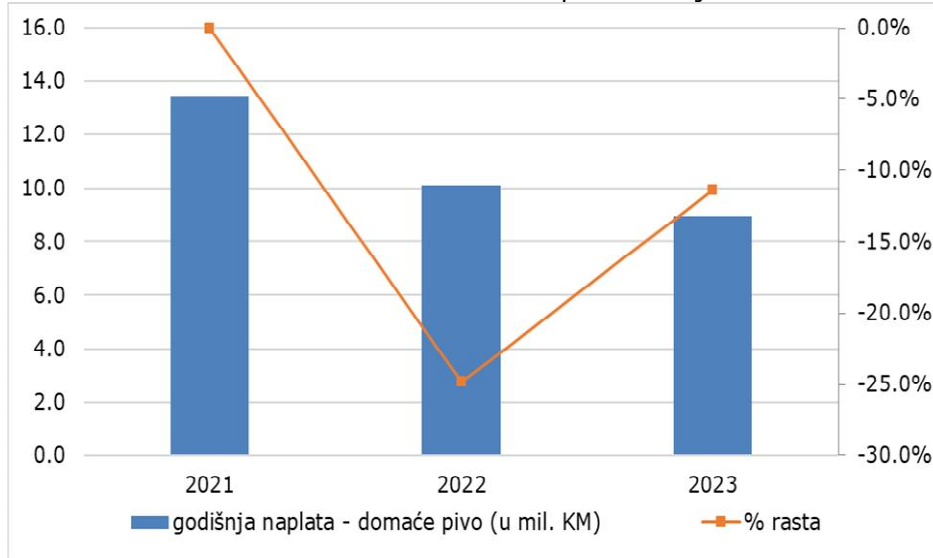
1.3. Godišnje kretanje prihoda od trošarina na domaće pivo

Grafikonom četiri prikazano je kretanje godišnje naplate prihoda od trošarina na domaće pivo za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM (lijeva vertikalna skala), kao i godišnja stopa rasta ovih prihoda (desna vertikalna skala)³⁴.

³³ u poređenju sa prethodnom godinom

³⁴ u poređenju sa prethodnom godinom

Grafikon 4. Prihodi od trošarina na domaće pivo u milijunima KM i % rasta

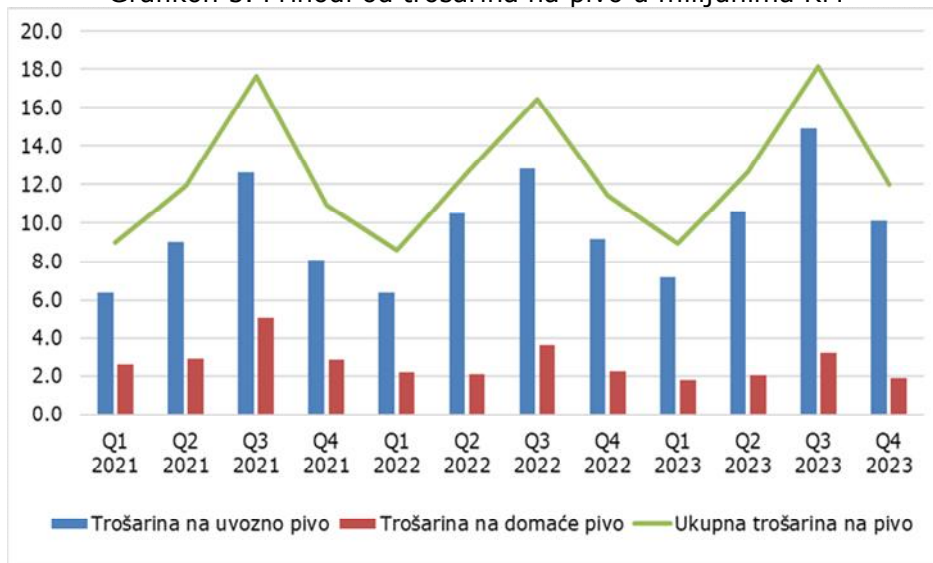
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Za razliku od sve popularnijeg piva iz uvoza, naplata prihoda od trošarina na domaće pivo je sve manja. S obzirom na to, 2023. godinu karakterizira smanjenje prihoda od trošarina na domaće pivo za 11,4% u odnosu na 2022. godinu (grafikon 4, % rasta), dok je naplata ovih prihoda u 2022. godini manja za 24,8% u odnosu na 2021. godinu (grafikon 4, % rasta). **Usprkos činjenici da se otvaraju nova tržišta za domaće pivare i bez obzira što domaći proizvođači zbog kvaliteta vode imaju preduvjete za kvalitetan proizvod industrijskog i obrtničkog "kraft" piva, prihodi od trošarina na domaće pivo iz godine u godinu sve su manji.**

2. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na pivo

Najznačajniji faktori koji utječu na kvartalnu dinamiku kretanja naplate prihoda od trošarina na pivo jesu vremenski uvjeti, razna dešavanja, proslave i blagdani. Grafikonom pet prikazano je kvartalno kretanje prihoda od trošarina na pivo za razdoblje 2021-2023. godina u milijunima KM. Kvartalna dinamika kretanja ukupnih prihoda od trošarina na pivo, kao i prihoda od trošarina na pivo po komponentama – prihodi od trošarina na uvozno pivo i prihodi od trošarina na domaće pivo, prikazana je za razdoblje od prvog kvartala (Q1) 2021. godine do četvrtog kvartala (Q4) 2023. godine.

Grafikon 5. Prihodi od trošarina na pivo u milijunima KM

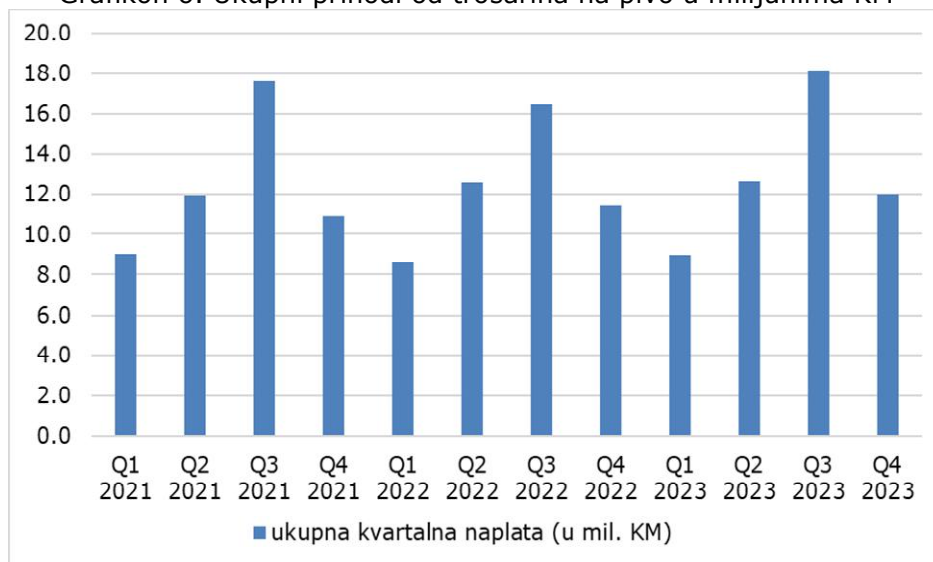
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Podaci prikazani grafikonom analiza su sezonskog trenda u naplati prihoda od trošarina na pivo kao posljedica vremenskih uvjeta gdje je najveća potrošnja piva u promatrane tri godine zabilježena u trećim kvartalima. U nastavku je prikazana detaljnija analiza ukupnih prihoda od trošarina na pivo, prihoda od trošarina na uvozno i domaće pivo kao i stopa rasta ovih prihoda po kvartalima za promatrani razdoblje.

2.1. Kvartalno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo

Grafikonom šest prikazano je kvartalno kretanje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo, u milijunima KM za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine.

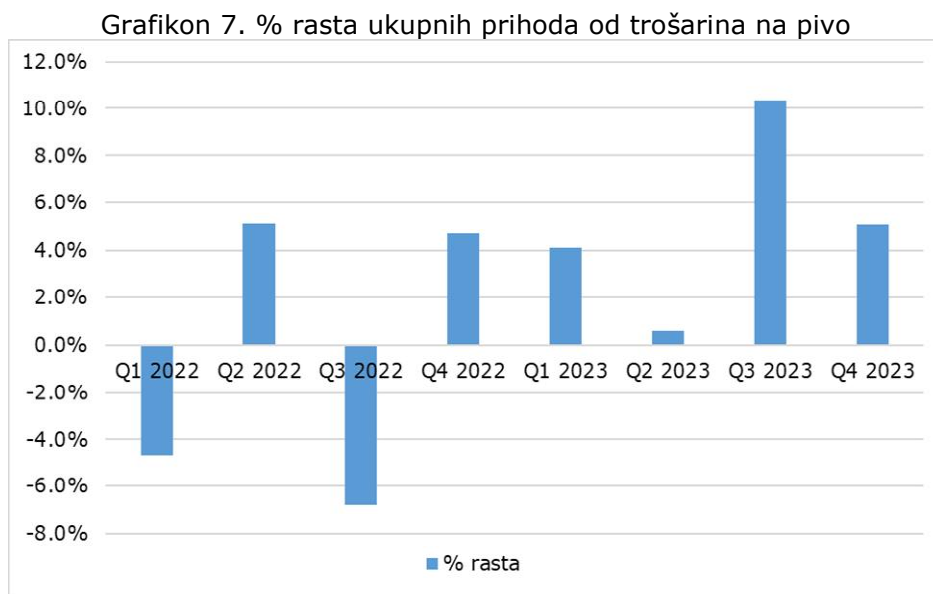
Grafikon 6. Ukupni prihodi od trošarina na pivo u milijunima KM

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao što je prethodno navedeno, kretanje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo na kvartalnoj razini u promatranom razdoblju je sezonskog karaktera te je naplata ovih prihoda najveća u trećim kvartalima u promatranom razdoblju.

Grafikonom sedam prikazana je kvartalna stopa rasta ukupnih prihoda od trošarina na pivo za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

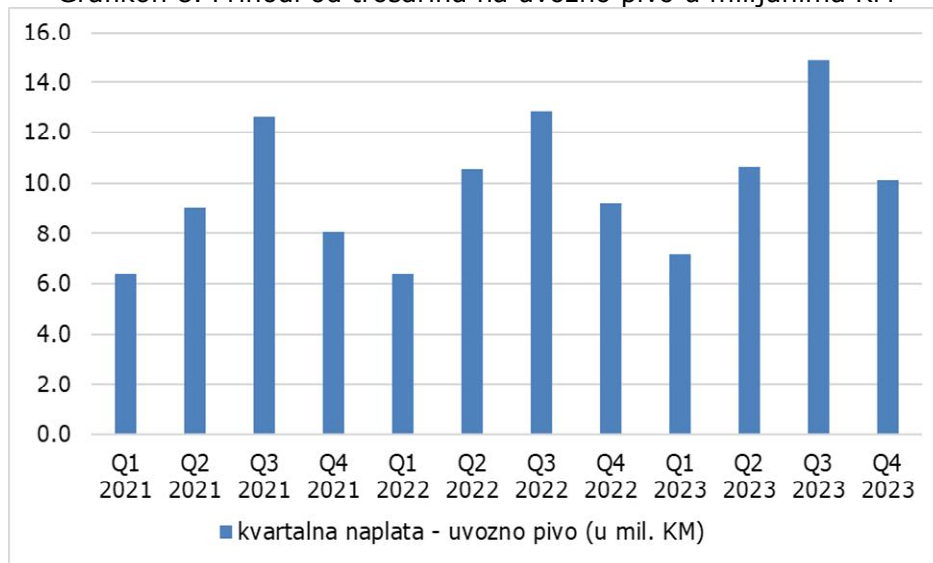
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Analizom kvartalnih kretanja ukupnih prihoda od trošarina na pivo primjetno je smanjenje u naplati ovih prihoda u prvom kvartalu 2022. godine za 4,7% i trećem kvartalu iste godine za 6,8% u odnosu na iste kvartale prethodne godine. Najveći rast ukupnih prihoda od trošarina na pivo na kvartalnoj razini zabilježen je u trećem kvartalu 2023. godine 10,3%, a najmanji u drugom kvartalu iste godine 0,6%, dok se povećanje zabilježeno u ostalim analiziranim kvartalima kreće između 4,1% i 5,2%, a u usporedbi sa istim kvartalima prethodne godine.

2.2. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na uvozno pivo

Grafikonom 8 prikazano je kvartalno kretanje naplate prihoda od trošarina na uvozno pivo, u milijunima KM za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine.

Grafikon 8. Prihodi od trošarina na uvozno pivo u milijunima KM

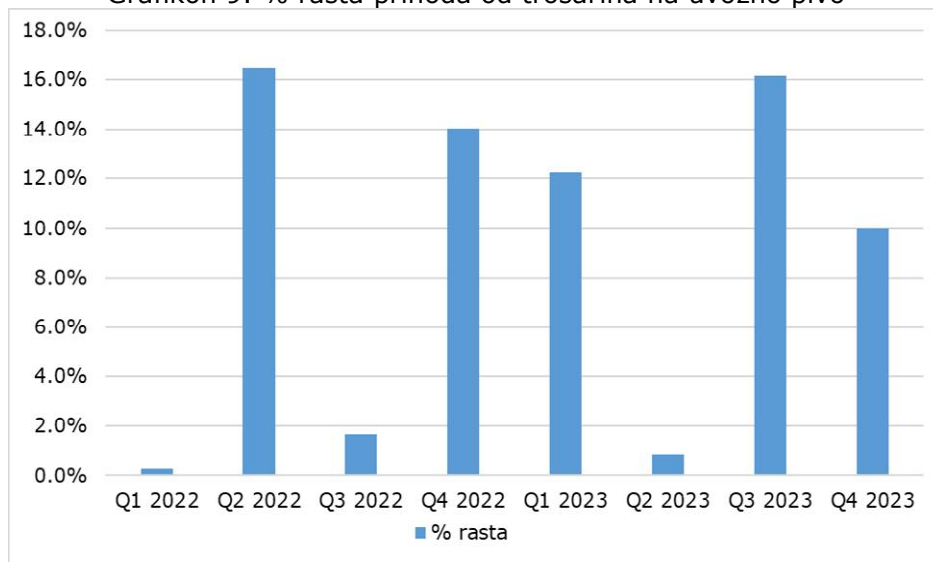

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao i kod kretanja ukupnih prihoda od trošarina na pivo, kvartalno kretanje naplate prihoda od trošarina na uvozno pivo je također sezonskog karaktera. Sukladno tomu, u razdoblju prikazanom grafikonom, naplata ovih prihoda najveća je u trećim kvartalima.

Grafikonom devet prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na uvozno pivo za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Grafikon 9. % rasta prihoda od trošarina na uvozno pivo

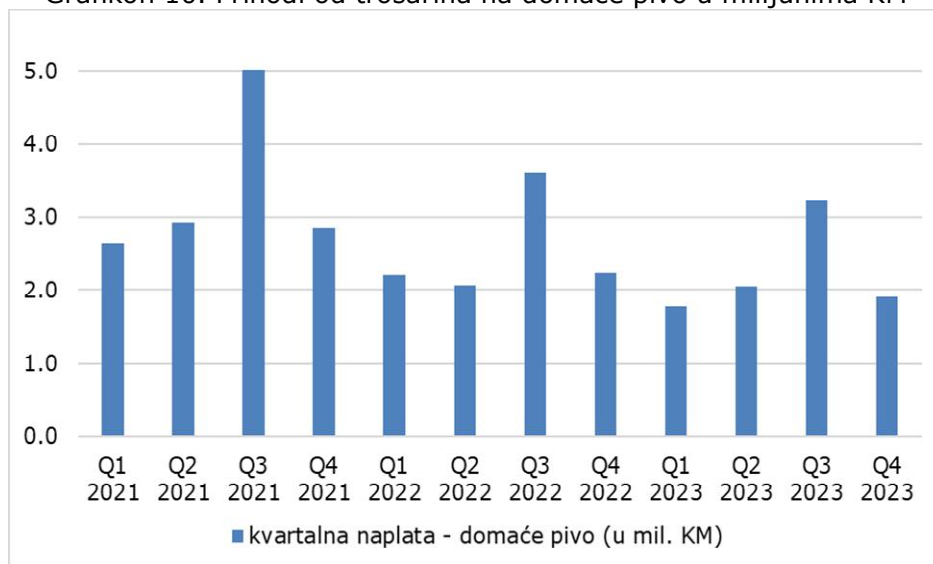
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kvartalna naplata prihoda od trošarina na pivo iz uvoza ima pozitivan trend u svim kvartalima u promatrane dvije godine. Najveći rast ovih prihoda zabilježen je u drugom kvartalu 2022. godine 16,5% i četvrtom kvartalu iste godine 14,0%, kao i u prvom kvartalu 2023. godine 12,2%, trećem kvartalu 2023. godine 16,2% i četvrtom kvartalu iste godine 10,0%, a u usporedbi sa istim kvartalima prethodne godine.

2.3. Kvartalno kretanje prihoda od trošarina na domaće pivo

Grafikonom 10 prikazano je kvartalno kretanje naplate prihoda od trošarina na domaće pivo, u milijunima KM za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine.

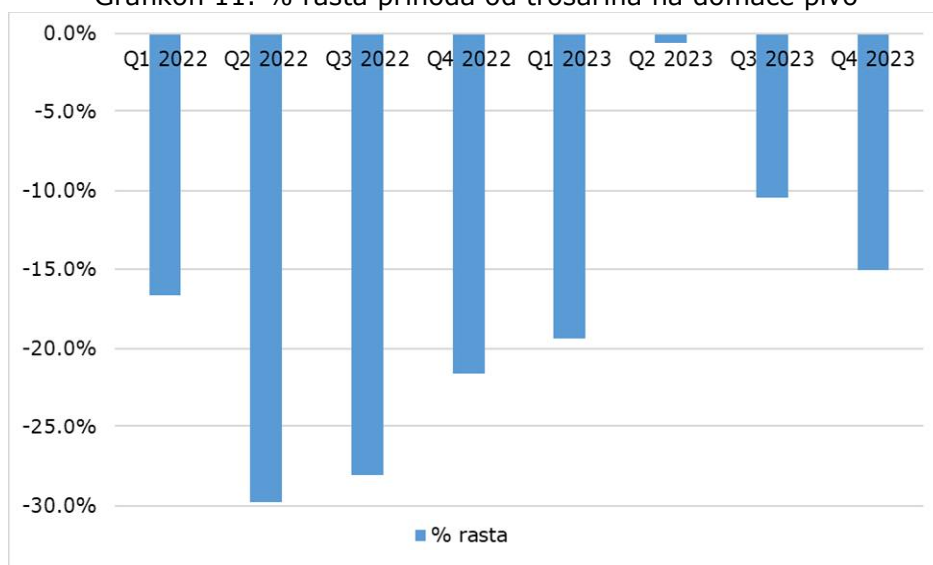
Grafikon 10. Prihodi od trošarina na domaće pivo u milijunima KM

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 11 prikazana je kvartalna stopa rasta prihoda od trošarina na domaće pivo za razdoblje Q1 2021 – Q4 2023. godine, a u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Grafikon 11. % rasta prihoda od trošarina na domaće pivo

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

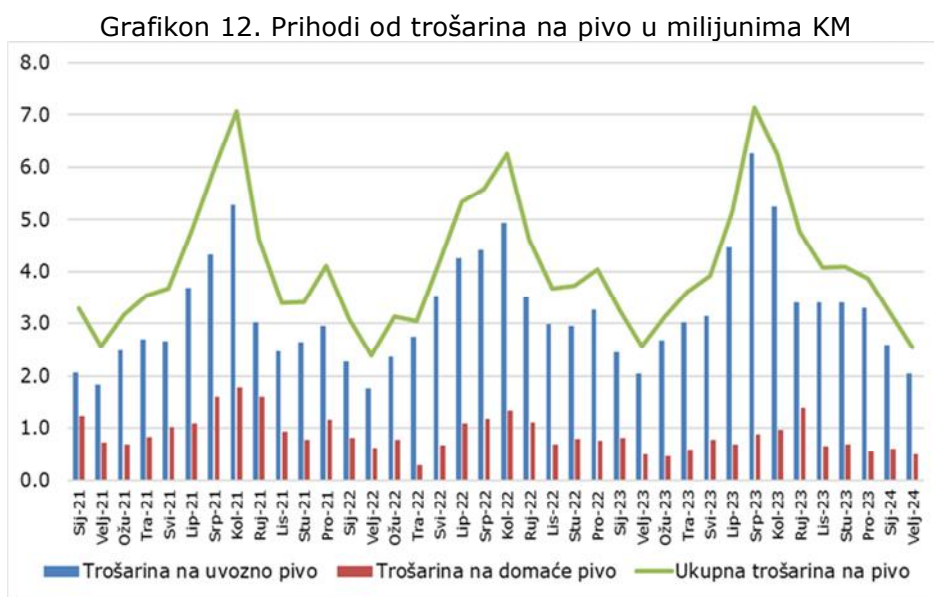
Negativan trend naplate prihoda od trošarina na domaće pivo na kvartalnoj razini zabilježen je u svim kvartalima u promatrane dvije godine. Najveće smanjenje ovih prihoda evidentirano je u drugom kvartalu 2022. godine 29,8%, trećem i četvrtom kvartalu iste godine, 28,1% odnosno 21,6%, a u poređenju sa istim kvartalima 2021. godine. Najmanje smanjenje u naplati ovih

prihoda zabilježeno je u drugom kvartalu 2023. godine 0,6% u odnosu na naplatu u drugom kvartalu 2022. godine.

3. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na pivo

Mjesečna dinamika kretanja naplate prihoda od trošarina na pivo prikazana je za razdoblje od siječnja 2021. godine do veljače 2024. godine. Cilj mjesečne analize naplate prihoda od trošarina na pivo je detaljniji prikaz kretanja ovih prihoda pod utjecajem mnogobrojnih vanjskih faktora na cijenu piva, konzumiranu količinu, kao i ponašanje i preferencije potrošača. Dosadašnja analiza je pokazala da vremenski uvjeti i sezonski faktor imaju najveći utjecaj kada su u pitanju ovi prihodi, odnosno potrošnja piva. Iako su posljedice koronavirusa u određenoj mjeri i dalje prisutne kroz promjene u ponašanju i navikama potrošača, njihov utjecaj na prihode od trošarina na pivo je sve slabiji. Globalna inflacija i povećanje cijena na svjetskom tržištu trenutno zauzimaju najveći utjecaj na cijene piva, a kao posljedica nestabilne situacije na bliskom istoku i nastavka ratnih dešavanja između Rusije i Ukrajine.

Grafikonom 12 prikazano je mjesečno kretanje prihoda od trošarina na pivo za navedeno razdoblje, u milijunima KM. Prikazano je mjesečno kretanje ukupne naplate prihoda od trošarina na pivo u promatranom vremenskom razdoblju, kao i mjesečno kretanje naplate prihoda od trošarina razdvojeno po komponentama.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iz grafikona je vidljivo da je najveća naplata prihoda od trošarina na pivo na mjesečnoj razini u ljetnim mjesecima. Zbog vremenskih uvjeta, najveća potrošnja piva je u razdoblju od lipnja do rujna, nakon čega potrošnja blago opada do prosinca. U prosincu svake godine zabilježeno je blago povećanje u naplati ovih prihoda kao posljedica pojačane potrošnje tijekom blagdana. Detaljnija analiza kretanja ukupnih mjesečnih prihoda od trošarina na pivo i mjesečnih prihoda od trošarina na uvozno i domaće pivo prikazana je u nastavku.

3.1. Mjesečno kretanje ukupnih prihoda od trošarina na pivo

Grafikonom 13 prikazano je mjesečno kretanje naplate ukupnih prihoda od trošarina na pivo, u milijunima KM za razdoblje siječanj 2021. – veljača 2024. godine.

Grafikon 13. Ukupni prihodi od trošarina na pivo u milijunima KM

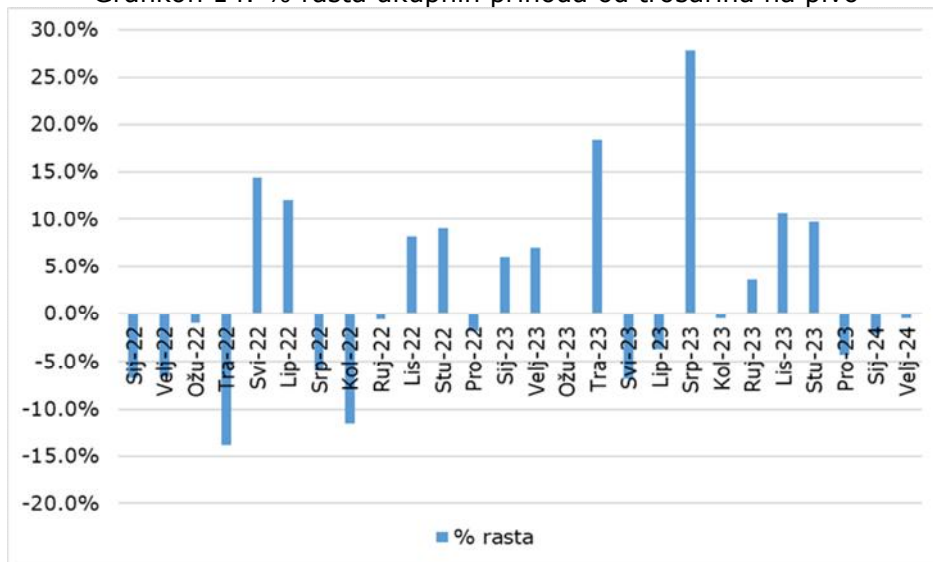

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Najveća naplata ukupnih prihoda od trošarina na pivo zabilježena je u srpnju i kolovozu svake godine kada je potrošnja piva najveća.

Grafikonom 14 prikazana je mjesečna stopa rasta ukupnih prihoda od trošarina na pivo za razdoblje siječanj 2021. – veljača 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 14. % rasta ukupnih prihoda od trošarina na pivo

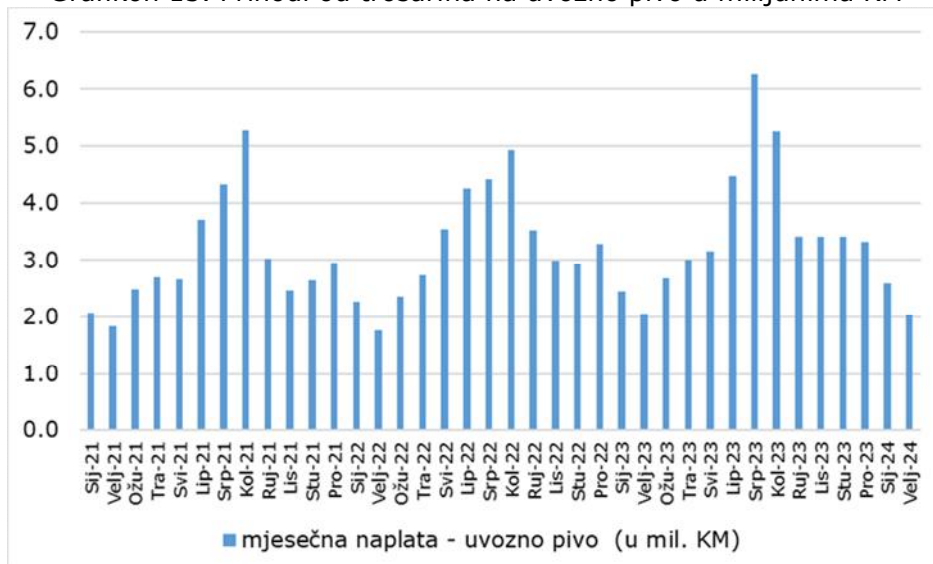
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Potrošnja piva je pod velikim utjecajem vremenskih uvjeta, a razlog za smanjenje ili povećanje ukupnih prihoda naplaćenih od ovog trošarinskog proizvoda jeste smanjenje ili povećanje potrošnje piva na šta utječu vremenski uvjeti. S obzirom da je u svibnju i lipnju 2023. godine zabilježen veliki broj kišnih dana, već naredni mjesec, tačnije u srpnju iste godine, ukupni prihodi od trošarina na pivo zabilježili su najveći rast naplate u promatranom razdoblju od 27,9%, a u usporedbi sa podacima o njihovoj naplati u istom mjesecu prethodne godine.

3.2. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na uvozno pivo

Grafikonom 15 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od trošarina na uvozno pivo, u milijunima KM za razdoblje siječanj 2021. – veljača 2024. godine.

Grafikon 15. Prihodi od trošarina na uvozno pivo u milijunima KM

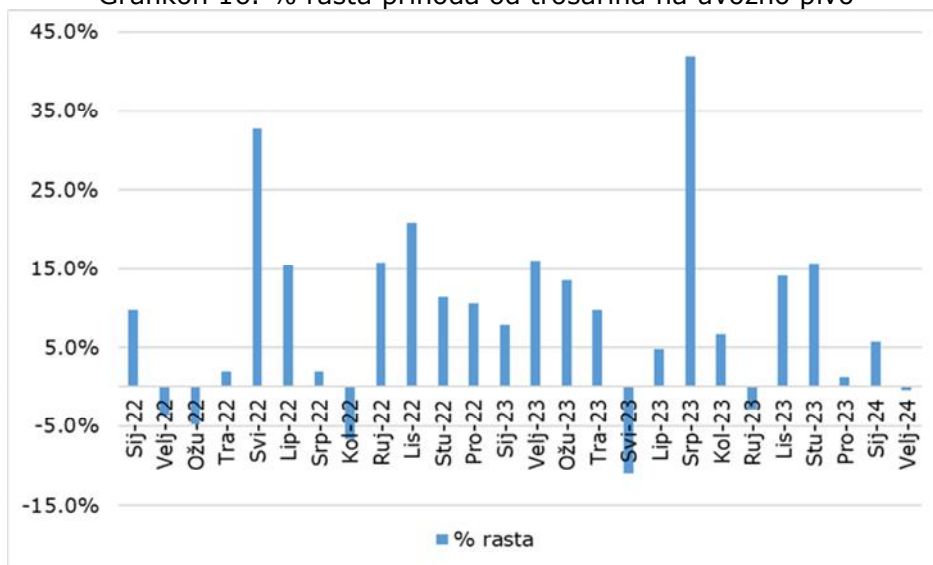

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kao i kod ukupnih prihoda od trošarina na pivo prikazanih na mjesečnoj razini, najveća naplata prihoda od trošarina na uvozno pivo je također u ljetnim mjesecima. U promatranom razdoblju, najveća naplata ovih prihoda zabilježena je u srpnju 2023. godine, dok je najmanja naplata istih zabilježena u veljači 2022. godine.

Grafikonom 16 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na uvozno pivo za razdoblje siječanj 2022. – veljača 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 16. % rasta prihoda od trošarina na uvozno pivo

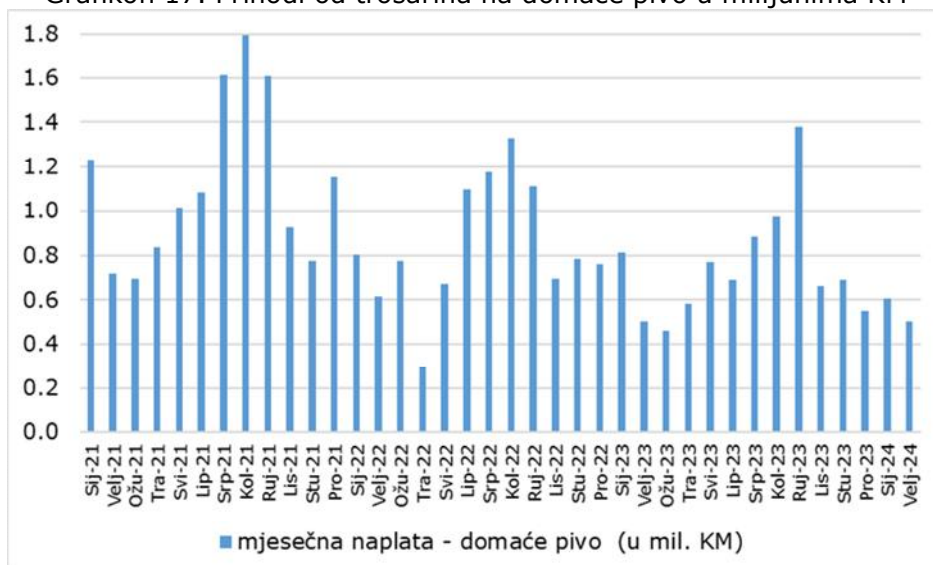
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

S obzirom da potrošnja piva iz uvoza ima veliki udio u ukupnoj potrošnji piva, stopa rasta, odnosno smanjenja prihoda od trošarina na uvozno pivo, značajno utječe na stopu rasta, odnosno smanjenja ukupnih prihoda od trošarina na pivo. Najveći rast prihoda od trošarina na uvozno pivo na mjesečnoj razini u promatranom razdoblju zabilježen je u srpnju 2023. godine 42,0% i svibnju 2022. godine 32,7% u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Nagla promjena vremena i veliki broj sunčanih dana nakon dugog razdoblja kišnih dana koji su prethodili ovim mjesecima doprinose većem porastu potrošnje u navedenim mjesecima.

3.3. Mjesečno kretanje prihoda od trošarina na domaće pivo

Grafikonom 17 prikazano je mjesečno kretanje naplate prihoda od trošarina na domaće pivo, u milijunima KM za razdoblje siječanj 2021. – veljača 2024. godine.

Grafikon 17. Prihodi od trošarina na domaće pivo u milijunima KM

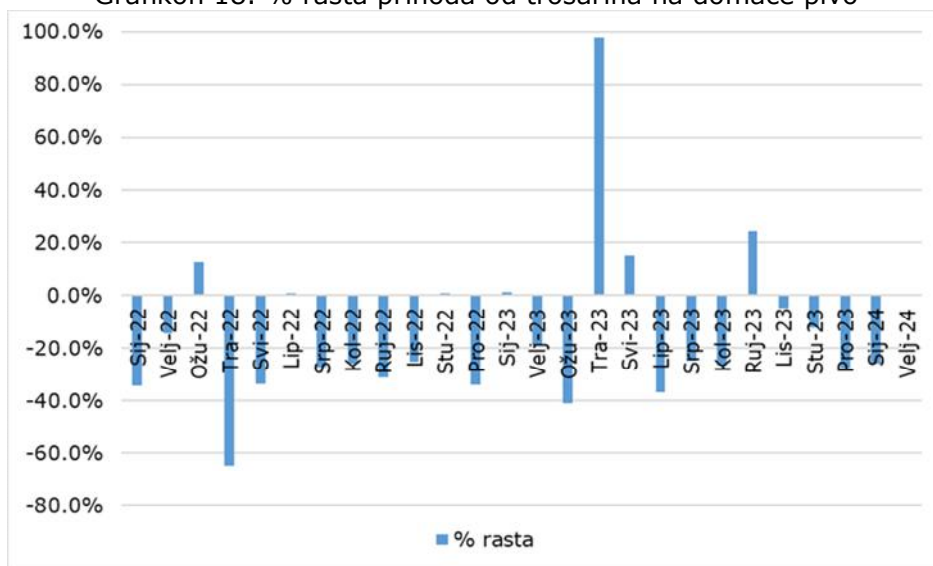

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kako je potrošnja domaćeg piva iz godinu u godinu sve manja, tako se iz grafikona može vidjeti da je najveća naplata ovih prihoda u promatranom razdoblju zabilježena u ljetnim mjesecima 2021. godine, točnije u kolovozu iste godine. Travanj 2022. godine karakterističan je po najmanjoj mjesečnoj naplati ovih prihoda u analiziranom razdoblju.

Grafikonom 18 prikazana je mjesečna stopa rasta prihoda od trošarina na domaće pivo za razdoblje siječanj 2022. – veljača 2024. godine, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine.

Grafikon 18. % rasta prihoda od trošarina na domaće pivo

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U promatranom razdoblju, najveći pad prihoda od trošarina na domaće pivo od 64,7% zabilježen je u travnju 2022. godine u odnosu na isti mjesec 2021. godine. Kako je u travnju 2022. godine zabilježen veliki pad naplate ovih prihoda, tako je oporavak u travnju 2023. godine za posljedicu imao rast ovih prihoda od 98,1% koji je istodobno i najveći mjesečni rast u naplati prihoda od trošarina na domaće pivo u analiziranom razdoblju.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h